

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f ü z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
kéthavonta megjelenő kiadványa
XXIII. évfolyam 241. szám
2019. május–június

Tisztelt Olvasóink!

Minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor a **Fővárosi Örmény Klub a Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál termében (helyszínváltás!!!)** kerül megrendezésre.
Bejárat a Budapest V., Városház utca 7. szám felől, az udvaron keresztül.

Mindenkit szeretettel várunk!
A lapzárta június 23-án lesz.

Kerubénekek

„Angyalok és égi erők sokasága szállt le a mennyből az egyszülött királlyal, akik énekelték és azt mondták: **Ó az Isten Fia. Mindnyájan mondjuk: örvendezzettek egék és vigadjon a világ alapja, mert az örökkévaló Isten megjelent a földön és az emberek között forgolódott, hogy üdvözítse lelkünket.**”

Szűz Mária ünnepein, karácsonykor és vízkeresztkor ez a szövege a kerubénekek.
* Hangsúlyozza Isten Fiának – Jézusnak – a megtestesülését, hogy miérettünk lett emberré.

dr. Sasvári László

* *Szent liturgia örmény katolikus szertartás szerint. Bp. 2006. 97. o.*

Lapunk az interneten: www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Tisztelt örmény nemzetiségi választópolgárok, – örmények, magyarörmények, örmény gyökerűek (továbbiakban örmények) – valamint az örmény kultúra, történelem, vallás és művészet után érdeklődő támogatók!

Ősszel ismételt nemzetiségi választások lesznek, ahol minden regisztrált örmény nemzetiségű magyar állampolgár leadhatja szavazatát nemzetisége képviselőjelöltjei közül az ő céljait leginkább képviselő személyre.

Sajnálatos módon az elmúlt ciklusok során kialakult az a helyzet, hogy a hazai örménység több, támogatott és nem támogatott részre szakadt és végül az Országos Örmény Önkormányzat teljes szétesése után működő képviselő nélkül maradt. Ezen az áldatlan állapotban szeretne az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület felülemelkedni és olyan megoldást javasolni, amely a problémákat alapjaiban és tartósan oldhatja meg. A megoldáshoz a választók segítsége is szükséges. Javaslatunk szerint a *választók között* jöjjön létre egy örmény-örmény kiegyezés a legfontosabb értékekben és célokban, mindkét oldalon, majd a választók kényszerítsék ki képviselőjelöltjeikből a törvényes működést, a megbékélést és kiegyezést.

Úgy gondoltuk, hogy egy Nyilatkozatban lefektetjük azokat az értékeket és célokat, amelyek minden hazai örménynek közös iránymutatást adhatna az elkövetkező évekre, függetlenül attól, hogy mely szervezet, vagy felekezet tagja. Ezt a **Közös Örmény Célok Nyilatkozatát** levelünk csatolmányaként megtalálja, kérjük olvassa el.

Miért érezte az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, hogy szükség van a Közös Örmény Célok Nyilatkozatára?

- Az elmúlt 25 év tapasztalata alapján a Nyilatkozatban megfogalmaztuk a céljainkat, és az általunk képviselt értékeket. Most visszajelzést szeretnénk a közösség tagjaitól és támogatóktól, hogy egyetértene-e elképzeléseinkkel.
- Ahol a legtöbbet kell tenni, az Országos Örmény Önkormányzat, amely jelenleg nem képviseli a teljes hazai örménységet, csupán egy pár százalékos keleti örmény érdekeltséget. Az eddigi évek során bebizonyosodott, hogy a jelenlegi Országos Örmény Önkormányzat jogszerű működése kétséges (átláthatatlan gazdasági működés, büntető feljelentések kereszttül-kasul, sikertelen eredményű ÁSZ vizsgálatok) és kirekesztő (a maroknyi keletiörmény frakció nem ismeri el a többségi magyarörmények örménységét és ezen alapon a magyarörmény frakciót és programjait kizárja a döntésből, pénzből, médiából). Szeretnénk ezt a helyzetet megváltoztatni.
- Az örmény közösség többre és többnyelvű. A hazánkban élő örmények, örmény gyökerűek az elmúlt évszázadok során több nagyobb hullámban és egyénileg, változó útvonalon érkeztek Magyarországra. Az örménységet nem egységesíteni kell, hanem úgy vezetni, amely megfelel a többszínűségnek, többretegűségnek, többnyelvűségnek.

Célunk, hogy jelen levelet és a Közös Örmény Célok Nyilatkozatát minél több hazai örmény személynek eljuttassuk, hogy mindenki átgondolhassa, egyetért-e elképzeléseinkkel. Célunk e dokumentummal most csak az, hogy az általunk fontosnak tartott értékeket magukénak is érezzék, és azt a választások után képviselőiktől számon kérjék. Hogyha a Nyilatkozatban foglalt értékek megvalósulásra kerülnek – bárki is üljön az önkormányzatokban – mi már nyertesnek érezzük magunkat!

Mi a folyamat?

1. Kérjük, olvassa el a csatolmányban található **Közös Örmény Célok Nyilatkozata** dokumentumot. Gondolja át, egyetért-e vele. Amennyiben egyetért, úgy minél előbb írja alá és azt postán, vagy e-mailben küldje vissza számunkra. Amennyiben nem ért egyet vele, kérjük, hogy e-mailben írjon nekünk egy rövid válaszlevelet legalább annyi indoklással, hogy nem ért egyet. Ez azért fontos, hogy ne csak azt lássuk, hányan értenek egyet velünk, hanem azt is lássuk, hányan nem ért velünk egyet.
2. A jelölőszervezetek által indított képviselőjelöltek még a választások előtt nyilatkozatot tehetnek arról, hogy megválasztásuk esetén a választói kiegyezési akarat szellemében fognak tevékenykedni. Az EÖGYKE minden képviselőjelöltje ezt a nyilatkozatot megteszi, mert csak úgy válhatnak jelöltté. A képviselőjelöltek szándéknyilatkozatát majd nyilvánossá tesszük még a választások előtt.
3. Választások előtt kérjük, nézze át, hogy az Ön választói területének (helyi; fővárosi- és országos lista) indított jelöltjeiből ki nyilvánította ki szándékát a jogszerű és egyenlőségteremtő közös munkára, és csak azok közül válassza ki, hogy kire, vagy milyen listára szavaz. Ne felejtse el, hogy csak az tud szavazni az őszi nemzetiségi választásokon, aki előre regisztrált, hogy az örmény nemzetiség tagja!
4. A választások után figyelje, hogy megválasztott képviselője betartja-e vállaltát.

Ha az örmény-örmény kiegyezés, megbékélés és megtisztulás gondolatával egyetért, akkor beszéljék át családjukkal, beszéljen róla örmény szimpatizáns ismerőseivel. Minél többen töltik ki a Nyilatkozatot, az annál erőteljesebb jelzés a képviselők felé, és vélhetően annál nagyobb eséllyel indulunk neki az örmény békeidőnek.

Ha Ön nem kívánja aláírását neve és címet feltüntetésével hozzánk eljuttatni, akkor is támogathatja ügyünket, egyszerűen figyelje honlapunkat (www.magyarormeny.hu) és szavazzon azon jelöltekre, akik az örmény-örmény választói kiegyezési deklarációban megfogalmazott feltételeket magukévá tették.

A **Közös Örmény Célok Nyilatkozatát** letöltheti a www.magyarormeny.hu és a www.fovarosiorromeny.hu honlapról is. E honlapokon további információt is kaphat a nemzetiségi választásokról, az örmény regisztrációról – mely az őszi nemzetiségi önkormányzati szavazás előfeltétele, valamint ellenőrizheti, mely képviselőjelöltek írták alá a Nyilatkozatot.

Az adatok kezelésénél az GDPR (általános adatvédelmi rendelet) szerint járunk el, nevét és címét annak megfelelően kezeljük.

dr. Issekutz Sarolta

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület javaslatot tesz az örmény közösségen belül a választói szintű kiegyezésre a tartós, békés egymás mellett élés érdekében.

A közös értékeket és célokat nyilatkozatban rögzítette és felkér minden örmény nemzetiséghez tartozó választópolgárt, hogy még a választás előtt fogadja el azokat az irányelveket. Javasolja, hogy a következő nemzeti választáson csak olyan képviselőjelöltre szavazzanak, akik ezt a választói kiegyezési szándékot elfogadják.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület tagjai által kezdeményezett

KÖZÖS ÖRMÉNY CÉLOK NYILATKOZATA

Én, mint a magyarországi örmény nemzetiség választópolgára, a magyarországi örmény közösség tagja, az örmény kultúra és művészet után érdeklődő, velük együtt-érző és támogató személy, e dokumentumban fejezem ki választói megbékélési és kiegyezési szándékomat:

- Abból a megváltoztathatatlan adottságból kiindulva, hogy Magyarországon az örmény nemzetiség a történelmi – és egyéb okok miatt – többretegű, többszínű és többnyelvű –, kinyilvánítom akaratomat, hogy a többretegűség ne legyen többé alapja a kirekesztésnek, megkülönböztetésnek.
- Szükségesnek tartom, hogy a Magyarországon őshonos magyarörmények több évszázad alatt kivívott jóhíre kerüljön visszaállításra, legyen tiszta és átlátható, választók által követhető pénzügyi gazdálkodás az örmény önkormányzatiságon belül.
- Minden megválasztott örmény nemzeti önkormányzati képviselő legyen minden, az örmény nemzetiséghez tartozó magánszemély, vagy közösség elhivatott képviselője.
- Csak olyan örmény nemzeti képviselőket támogatok, akik aláírásukkal igazolták, hogy a következőkben részletezett választói akaratot elfogadják és annak szellemében képviselnek bennünket.

Az örmény-örmény választói kiegyezés tételes pontjai:

1. A magyarországi örmény nemzetiség közössége nem egy homogén, egységes és oszthatatlan közösség, hanem többretegű, többszínű és több nyelvű, különböző időkben- és származási helyről hazánkba érkezett több kisebb, nagyobb közösségből és önálló egyénekből áll, akiknek joguk van saját elképzeléseik szerint megélni örmény identitásukat, vallásukat és ápolni hagyományait az anyanyelvőségük szerint, magyar, vagy örmény nyelven.
2. A bejegyzett és működő örmény közösségeknek joguk van megkülönböztető elnevezést használni: pl. magyarörmény, erdélyi örmény, keleti-örmény, nyugati-örmény, örmény, stb.
3. A bejegyzett és törvényesen működő közösségek egyenrangúak, nincs fontossági sorrend, hierarchia, egymás fölé/alá rendeltség.
4. Az egyes örmény gyökerű közösségek és egyének kötelesek békésen egymás mellett élni, nem bánthatják, nem sértegethetik egymást. Tiszteletben tartják és megbecsülik a más közösségek múltját, hagyományait, hitéletét, kulturális- és szellemi örökségét és tulajdonát.
5. Az egyes bejegyzett örmény közösségek jogi- és morális egyenjogúságából következik a gazdasági egyenjogúság is, kellő gazdasági és kulturális teret hagynak más közösségeknek is, nem megengedett a gazdasági- és szellemi erővel való visszaélés,

a kirekesztés. Az Országos Örmény Önkormányzat (OÖÖ) köteles legyen az állami támogatásokból – mind a kulturális –, mind a gazdasági erőforrásokból (közpénzekből) - minden bejegyzett és törvényesen működő közösséget – kérelem esetén – arányosan támogatni. A békés egymás mellett élés nem zárja ki egyes kulturális projektekre – a kölcsönös érdekek alapján – a megállapodást, az együttműködést (Pl. közös országos program Genocídium megemlékezésre), közös tevékenységet.

6. A hazai örmény gyökerű egyének és csoportok alkotása, művészete, „kulturális identitása” kettős: magyar és örmény, amely a magyar és örmény kultúrát egyformán gazdagítja.
7. A csak magyar anyanyelvűség nem akadályozza az örmény közösséghez tartozásnak és az örmény önkormányzati képviselő ellátásának.
8. Az örmény nemzeti képviselő nem a gazdasági- és kulturális hatalom tulajdonosa és birtokosa, hanem a választópolgárok bizalmát élvező azon személy, aki szolgálja a választópolgárok örmény nemzeti-, kulturális- és identitásőrzési-, hagyományápolási igényeit, valamint az egész magyar társadalom számára a hazai örménység kultúrájának és hitéletének megismerhetőségét.
9. Az OÖÖ, mint választott szervezet és Hivatala törvényes működése a hatályos jogszabályok maradéktalan betartásával és a korábbi pontokban rögzített kiegyezési feltételeknek megfelelő új Szervezeti és Működési Szabályzat, új hivatali felállás alapján működjön. Legyenek előre meghirdetett pénzügyi elosztási elvek, amely szerint az anyagi javakból a közösségek kapjanak arányos támogatást a működésükhöz. Az állami támogatások elosztásánál is ebben a szellemben kell eljárnia az OÖÖ által delegált képviselőnek a központi költségvetési- és állami pályázati pénzek elosztásánál.
10. Szükséges, hogy az OÖÖ működtessen egy honlapot, amely a szabályoknak megfelelően időben, kellő részletességgel és pontosan tájékoztat, elszámol és beszámol a közpénzek felhasználásáról. Szükséges, hogy a honlap teljes tartalommal tartalmazza a közgyűlési jegyzőkönyveket, határozatokat érdemi adatokkal és hitelesítéssel (pl. projekt neve, összege, felelőse, határideje, beszámoló és elszámolás), szerződések, tételes költségvetést részletes szöveges melléklettel, felelősöket, hogy a működés folyamatosan követhető legyen bárki számára.

A felsorolt örmény-örmény választói kiegyezéssel egyetértek és e szándékot aláírással igazolom.

Aláírói minőségem:

1. Örmény nemzetiséghez tartozó már regisztrált, illetve aláírásom után regisztráló örmény nemzeti választópolgár
2. Örmény kultúra- és művészet után érdeklődő és támogató, velük együtt-érző választópolgár
(*Jelölje meg a sorszámot!*)

Dátum:

Hely:

Név:

Cím:

Aláírás:

„Az életet átjáró biblikusság” – Az örmény vallásosság kincsei a Széchényi Könyvtárban

Néhány éven belül immár harmadszor ad helyet örmény témájú kiállításnak az Országos Széchényi Könyvtár. A március 25-i megnyitón a nemzeti könyvtár, a történetiszakma és az örménység számos képviselője mellett jelen volt *Szuromi Szabolcs Anzelm*, a PPKE rektora és *Michael August Blume* nuncius is.

Az *Egység és sokszínűség – Az örmény Biblia és a vallásos hagyomány* című kiállítás megnyitóján az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója, *Tüske László*

az örmények az üldöztetés meg-megújuló hullámai ellenére kitartottak, az példát mutat mindannyiunk számára. Utalt a korábbi két kiállításra: 2013-ban *Távol az Araráttól – Örmény kultúra a Kárpát-medencében* címmel rendeztek kiállítást és konferenciát a Budapesti Történeti Múzeummal együttműködésben; 2015-ben pedig az OSZK és az Örmény Nemzeti Könyvtár emlékezett meg közös tárlattal a genocídium százéves évfordulójáról (ez utóbbit Szuromi Szabolcs nyitotta meg, és mindkettő kurátora *Kovács Bálint* történész, az Armenológiai Intézet vezetője volt).

köszöntőbeszédében elmondta, nem ez az első alkalom, hogy a nemzeti könyvtár együttműködik a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen (PPKE), illetve az egyetem 2016-ban alapított Armenológiai Intézetével. A mostani, május 11-ig látogatható tárlatot mintegy kétéves kutatás és gyűjtőmunka előzte meg. Tüske László hangsúlyozta, az OSZK mint a „nemzet könyvtára” különös figyelmet fordít azokra a népekre, kultúrákra, melyeknek története szorosan összefonódott a magyar történelemmel. Ahogy

Tüske László főigazgató

A most megnyílt kiállítás az örmény Biblia és vallásosság témaköreit mutatja be; a főigazgató kiemelte: Biblia és könyvkultúra elválaszthatatlan egymástól. Vannak szöveg alapú és szabályokon alapuló kultúrák; a szöveg alapú kultúra inkább „variációkban bontja ki üzenetét”. A kereszténység számára a Biblia soha nem csupán egy szöveg, de narratívákon keresztül bontakozik ki. A könyvnyomtatás megjelenése még inkább gazdagította az örménység hitét,

erősítette ezt a szöveg alapú kultúrát. Mint Tüske László megfogalmazta: a kiállítás „az életet átjáró biblikusságot” tükrözi. Nemcsak közgyűjtemények, hanem magánemberek is hozzájárultak a bemutatott anyaghoz – végző soron ennek az emberi elhivatottságnak köszönhető minden gyűjtemény.

Szuromi Szabolcs Anzelm Opraem, a PPKE rektora

Szuromi Szabolcs Anzelm Opraem, a PPKE rektora angol nyelven köszöntötte a nemzetközi hallgatóságot. Elmondta, szinte hihetetlen, hogy pár éven belül már harmadszor adatik meg, hogy örmény témájú kiállítást rendezhetnek. A kiállítás sok esetben emlékezés is, jelen esetben egy nemzetre, amely sokat szenvedett és szenved mind a mai napig. Szuromi Szabolcs beszélt az 1915 és 1923 között zajló, de valójában hosszabb időszakra nyúló népirtásról, és elmondta: azoknak a családoknak a történeteire is emlékezünk, akik kényszerűen elhagyták otthonaikat, és vitték magukkal a tárgyaik mellett a hagyományait.

Különböző örmény kultúrákról beszélhetünk, azonban a világon szétszóródott közösségek hagyományai ugyanazon az örökségen alapulnak. Ezért nincs értelme ellentétbe állítani az örményországi örményeket és a diaszpórában élőket, hisz ugyanazokat a hagyományokat viszik tovább. A PPKE rektora utalt rá, a kiállítás tárgyai nem pusztán tárgyi emlékek, hanem a mindennapi,

Anahit Szimonján

megélt kereszténységről tanúskodnak; a tárlat háttérben családok történetei rejlenek, ők tartották fenn a tradíciót.

Szuromi Szabolcs felolvasott egy részt *Naregi (Nareki) Szent Gergely* imakönyvéből, a magyarul is megjelent *Síralmak* könyvéből (A bánat könyve: Beszélgetés a szív

mélyéből Istennel), melyben a 10. században élt szerzetes költő arról szól: az ima gyógyszer a léleknek és a testnek egyaránt.

Szuromi Szabolcs ezután köszönetét fejezte ki Anahit Szimonjának, a jere-

váni székhelyű Örményország–Magyarország Kulturális és Együttműködési Társaság elnök asszonyának sok évtizedes munkájáért, és átadta neki a Pázmány Péter Katolikus Egyetem legmagasabb elismerését. *Anahit Szimonján* a köszönőszavak mellett felmutatta az olvasójegyet, és büszkén osztotta meg a jelenlévőkkel: 1981 óta a Széchényi Könyvtár olvasója.

A német GWZO intézetet (Leibniz-Institut für Geschichte und Kultur des östlichen Europa) *Christian Lübke* igazgató képviselte

Christian Lübke igazgató

a rendezvényen, aki bemutatva 23 éve fennálló, kelet-európai témákkal foglalkozó intézményük tevékenységét. Interdiszciplináris, nemzeteken átfelölő kutatásaik a tágabb értelemben vett európai régiót érintik. Kiemelte, Magyarországot gyakran írták le vendégszerető országgént, és utalt Szent István intelmeinek erre vonatkozó soraira, melyben az egynyelvű, egykultúrájú ország gyengeségére figyelmeztetett az államalapító.

Intézetük *Örmények Kelet-Európában* című sorozatában eddig hat kötet látott

Ezüst ereklyetartó

napvilágot; együttműködnek többek között Kovács Bálinttal, a PPKE BTK Armenológiai Intézetének igazgatójával is. Elmondta, intézetük számára alapvető, hogy szükség van kiállításokra ahhoz, hogy megjelenjenek, láthatóvá váljanak kutatásaik eredményei; ezek a tárlatok sokkal nagyobb hatást érnek el, több embert szólítanak meg, mint a nyomtatásban

megjelenő publikációk.

A Berlinből érkező *Meline Pehlivanian* (Berlini Állami Könyvtár) méltatta a kiállítást tudományos szempontból. Elmondta: Arménia a világon elsőként tette államvallássá a kereszténységet a 4. század elején.

Az örmény írást kifejezetten azért alkotta meg *Meszrop Mastoc*, hogy a Bibliát le lehessen jegyezni vele (mint a tárlaton olvasható: úgy várták a szerzetest az ábécével, mint Mózesnek annak idején a kőtáblákkal). Ez volt a hetedik nyelv, amelyre lefordították a Szentírást, és az örmény irodalom első írott emléke. Meszrop Mastocnak és tanítványainak külön ünnep állít emléket: a Szent Fordítók emléknapiját az Örmény Apostoli Egyházban október közepén, az Örmény Katolikus Egyházban szeptember elején ünneplik.

Az Egység és sokszínűség – Az örmény Biblia és a vallásos hagyomány című tárlaton nemcsak az első három teljes örmény bibliakiadás (Amszterdam, 1666; Isztambul, 1705; Velence, 1733) látható, hanem számos családi ereklye, valamint az erdélyi örmények vallásgyakorlatához kötődő tárgyak – tájékoztat a kiállítás sajtóanyaga. – A több mint száz éves kincsek egy-egy oszmán-örmény család mikrotörténelmét hordozzák. A tárgyak, amelyek városról városra kísérték a túlélő családokat, rávilágítanak az oszmán-örmény társadalom kulturális, nyelvi és vallási sokszínűségére.

Meline Pehlivanian

Az örmények a Kárpát-medencében is otthonra találtak. A 17. században vándoroltak be nagyobb számban Erdélybe, ahol uniót kötöttek a Katolikus Egyházzal, majd viszonylag gyorsan integrálódtak a magyar társadalomba. A dualizmusban

számos parlamenti képviselőt, minisztert, sőt miniszterelnököt is adtak Magyarországnak, az aradi 13 közül pedig Kiss Ernő és Lázár Vilmos erdélyi örmény származású volt.

Az örményeket a világ első keresztény népeként tartják számon, akik a keresztény-muszlim kontaktzónában (a Perzsa, az Oszmán és az Orosz Birodalom területein) is évszázadokon keresztül megőrizték hitüket, sokszor az államiság teljes hiányában.

Verestói Nárcisz/Magyar Kurír

Fotó: Thaler Tamás

2019. március 27.

„Az életet átjáró bibliusság” a Széchenyi Könyvtárban - részletek

Az örmény Biblia nyomtatástörténetéről nyílt kiállítás az Országos Széchenyi Könyvtárban. Az ünnepélyes megnyitón a hazai örménység és vezetői mellett jelen volt *Tüske László*, az Országos Széchenyi Könyvtár főigazgatója, *Anahit Simonjan*, a Magyar-Örmény Baráti Társaság elnöke, *Szuromi Szabolcs Anzelm*, a PPKE rektora, *Michael August Blume* nuncius, valamint a kiállítás hazai támogatói: a Fővárosi Örmény Önkormányzat, elnöke *Esztergály Zsófia Zita*, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a II. ker. Örmény Önkormányzat, elnöke *dr. Issekutz Sarolta* is. A tárlat kurátorai *Kovács Bálint* egyetemi docens, az Armenológiai Intézet vezetője és *Vahé Tachjian*, a PPKE BTK Armenológiai Intézetének oktatója, a Houshamadyan berlini kutatóprojekt vezetője.

A ritkaságokat felsorakoztató nemzetközi tárlat összehozta a hazai örménységet, de érkeztek az Kanadából és Erdélyből is magyarörmények azért, hogy megnézhessék a Biblia különlegességeket. Közel 250 látogató volt kíváncsi a tárlat megnyitására, a szakmai előadásokra.

...A szervezők a Bibliák nyomtatástörténetén keresztül az örmény diaszpórát is bemutatják. A kiállított tárgyak között vannak az Oszmán Birodalomból

menekült örmény családok hagyatéka, amelyek Párizsból, Marseilles-ből és Libanonból érkeztek, megjelenítve a 19. századbeli Oszmán Birodalom örmény vallásos

hagyományait. A tárlat utolsó részén pedig az erdélyi örmények vallásosságát mutatják be a szervezők, részben személyi hagyatékokon, részben az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület által biztosított tárgyakon, részben a budapesti Orlay utcai Örmény Múzeum anyagán keresztül...

A kiállítás együttműködő partnerei: Örmény Nemzeti Könyvtár, Berlini Állami Könyvtár, a Gyulafehérvári Római

Katolikus Érsekség, a Houshamadyan Projekt, Szamosújvári Örmény Katolikus Egyházközség, Budapesti Örmény Katolikus Egyházközség.

Támogatók: Gulbenkian Alapítvány, GWZO Leipzig

Fővárosi Örmény Önkormányzat

**FŐVÁROSI ÖRMÉNY
ÖNKORMÁNYZAT**

Մայրաքաղաքի Հայկական Ռեզիդենցիան

Egység és sokszínűség – az örmény biblia és a vallásos hagyomány című kiállítás anyagából

Várady Mária

Ani felől, Szépvíz felé ... A költő élete

Lászlóffy Aladár Kossuth díjas költő. Míg velünk volt, köztünk járt-kelt, érzékeljük különlegességét, szerettük nyelvi tréfáit és tudtuk: nagy dolgokról csak ő tud méltón nyilatkozni.

Ali tíz éve itt hagyott minket a „szakadékban”, ahonnan mi is gyakran kiáltunk föl: „Uram, ...nem boldogok az emberek, de engedd még e szenvedést...” 2019. április 18-án a Fővárosi Örmény Klubdélután Lászlóffy Aladár emlékének szenteltük.

Vele emlékeztünk az 1915-ös Örmény Népiirtásra, a Hajr Mer és a Genocídium ciklus verseivel.

Különös szerencsénk, hogy Dr. Kabdebó Lóránd egyetemi professzor emlékezését hallgathattuk, aki a XX. század magyar és egyben Erdély történelmét példabeszédben mondta el. Vannak szavak, gesztusok, melyek kitörölhetetlenül belénk ivódnak, melyekre egész életünkben emlékezünk. Felidézve az első kolozsvári találkozást már én is látom, amint Lászlóffy Aladár kolozsvári lakásában a telefonba beépített lehallgató készüléket, a „poloskát” párnával hangszigetelik, hogy a környezetében elhangzó beszédet ne rögzítse. Egy diktatúra, ahol „Rab Úr, rab teremtmény, rab sántán” él. Mégis, a magyarországi rendszámmal közlekedő Kabdebó Lóránd gépkocsiját Szamosújvár felé

követi a „securitate” autója. Ali megjegyzi: „– Te, ezek tudják, hogy mi jövünk!?”

Ezért, meg mindenért „kényszerzubbonyában féljen” mégis éljen Ő, korának, a kommunizmus börtöneinek „rab szövívője”, adjon hírt rólunk, vívódásainkról, nyomorunkról, álmainkról.

Az irodalmi emlékezés gerincét Dr. Széles Klára ragyogó, komoly értéket képviselő Utószó című tanulmánya

adta. A Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézetének munkatársa példát adó precizitással, empátiával, érezhető szellemi gyönyörködéssel válogatta Lászlóffy Aladár verseit. Az előadók Jeges Krisztián és Várady Mária színművészek

márvánnyal kövezett úton haladtak, míg egy-egy, eddig kötetben meg nem jelent versben mutatták be a költői univerzumot. Értő és értelmet közvetítő előadásuk a költő

Balról: Dr. Kabdebó Lóránd, Jeges Krisztián, Várady Mária, dr. Issekutz Sarolta

Várady Mária és Jeges Krisztián színművészek

szellemének szökelléseit, bizzar asszociációit és féktelen játékosságát szolgálták. Így a közönség együtt száguldott, zuhant és repült, állt, ült, töprengett, kétségbeesett, reménykedett a Költővel.

A megemlékezés során megidéztek filmbejátszással, képek vetítésével Lászlóffy Aladár „élő” személyét.

Lászlóffy Aladár testvére, rokona könyvtárnyi költő – idő és tér nem akadály. Az ezer év előtti Nareki Szent Gergely vagy József Attila, Dante vagy Weöres Sándor, Ady Endre meg Reményik Sándor, Pilinszky János és bizony Arany János is. Ugyanazon szavak, csak a sorrend, a zene, a ritmus és rím oly ezredfordulós és oly kristálytisza.

Aki jelen volt, így ír: „Köszönöm a tegnap délutáni élményt. Annyira átszellemlenem érkeztem haza, hogy megkérdeztem mi történt velem? Fantasztikus lelki

mélységeket, magasságokat, nyelvi játékokat és tréfás, szellemes, sajátos rímeket élveztem végig, hogy a szellemi és lelki átéléstől lefáradtam. Lászlóffy Aladár halála előtt írt verseit katarzisként éltem meg előadásokban... Gratulálok az intellektuális délutánhoz és még egyszer köszönöm a megjelenítés élményét.” Nuridsány Mimi elnök asszony.

Békés Attila Aranytollal kitüntetett újságíró ezúttal mandolin játékaival brillírozott, - népdalaival Erdélybe kalauzolta gondolatainkat, majd a súlyos költői gondolatokat a világ borzalmi előtti idők dalaival szívhez szólóan vigasztalva oldotta fel. A szellemi utazást napolyi dalok zárták, elsímítva homlokunkon az emberi gondok okozta ráncokat.

Békés Attila

Nagycsütörtökön tartott Klubdélutánunk Jézus Krisztus szenvedésének és az Őérette kínhalált szenvedett örmény áldozatoknak szakrális összeolvadása jellemezte. Fontos, hogy ne felejtsük el a vértanúhalál, az alázat, a hitvallás keresztényeit, mártírjait.

Dr. Issekutz Sarolta az EÖGYKE elnöke, a Lászlóffy Aladár emlékest kitárlója, rendezője és anyagi támogatója – a Bp. Főv. II. ker. Örmény Önkormányzattal együtt - meleg szavakkal köszönte

meg mind az alkotók, mind a közönség részvételét. Az ANI – Budavári Örmény Színház nívós előadással lepte meg az irodalmi csemegéhez szoktatott közönségét. Kitértetett helyzetben, Elsőközlésben hallhatta a magyar - örmény közösség Lászlóffy Aladár utolsó, „visszapillantó, összegező művészi, emberi testamentum” verseit, (*Utószó / Lászlóffy Aladár: A végtelen készlet / kötetben meg nem jelent versek című versgyűjteményéhez* – Széles Klára) vallomásait.

Jobbról: Dr. Kabdebo Lóránt, Dr. Széles Klára, Kopacz Mária festőművész, Alföldi László

Lászlóffy Aladár

TÖREDÉK

Országmaradvány vagyok útlevéllél.
Kétlábon járó nyelv még meddig él el.
Pillants felém, szemed sarkából látod
s tulajdon Budámon se hagysz barátot?
Ha tegnap, holnap bármit visznek, hoznak,
én téged lobogtatlak, zsoldározlak.
Mint régi szögesdrótnban benned hálok,
mint aknamezőben, csak benned állok.
Nem bontják rólam soha öntőformád.
Így lát ki engem valaha is jól lát.
Nincs irgalom, se jobbulás mögöttem,
ma se kegyelmet könyörögni jöttem,
még itt, a menet elejére lökve
amiben élsz, az ige velem jött be
s velem vettetik oda mindörökre.

1994

CIRCUMDEDERUNT

Itt heverek – fogságba estem
e hálátlan fölöslegesben,
ami a szürkeállományon
függő csont-mirigy-hús kabátom.

Valaki már az anyaméhben
kívülről rámgombolta: éljen
és kényszerzubbonyában féljen,
de legalább ne haljon éhen.

Azóta lát és fáj a testem,
örömökben fetreng is, restem,
légszomja szorongatja mellem:
a szürkeállományom ellen.

Megtesz mindent, mint börtön őre,
hogy ne örlhessenek előre:
valaha vége lesz, leültem –
innen nincs más út, csak kihültem.

*

Megtesz mindent, mint börtön őre,
 hogy ne örülhessenek előre:
 valaha vége lesz, leültem –
 innen nincs más út, csak kihűlten.

A börtönök rab szóvivője
 Noé óta tudja előre:
 az Úr lelkét a végtelenség
 özönvizei körülvették.

Hólyag és máj egy szót se szólnak,
 vese, dobhártya haldokolhat.
 A törvények is leépülnek –
 ÉN-mártírjaink tovább ülnek.

Közvetlen klastrom, cella, zárka –
 vagy végtelenbe légy bezárva –
 fogvatartanak s ez a lényeg,
 hogy testnek érezd az egészet.

Amióta csapdába estem
 s mint rostély-rácson ki-kilestem
 s ebben a félrab eszméletben
 lassan örökre szabad lettem.

Akármi: - körülvettek engem,
 s mint Dániel, belőlem zengem,
 s oroszlán-önmagam vigyáz rám...
 Rab Úr, rab teremtmény, rab sátán.

*

1997

Gorove család – II. rész

Szongott Kristóf: Geneológia: L Gorove. Örményül „gorovi” = erőt jelent. Egyik ága nemességet kapott.

Gorove család (Gattájai)

A Gorove család régiebb története azon török és perzsa üldözések korában szakad meg, midőn keletről több keresztény nép kiszorítatva, kénytelenül menhelyet

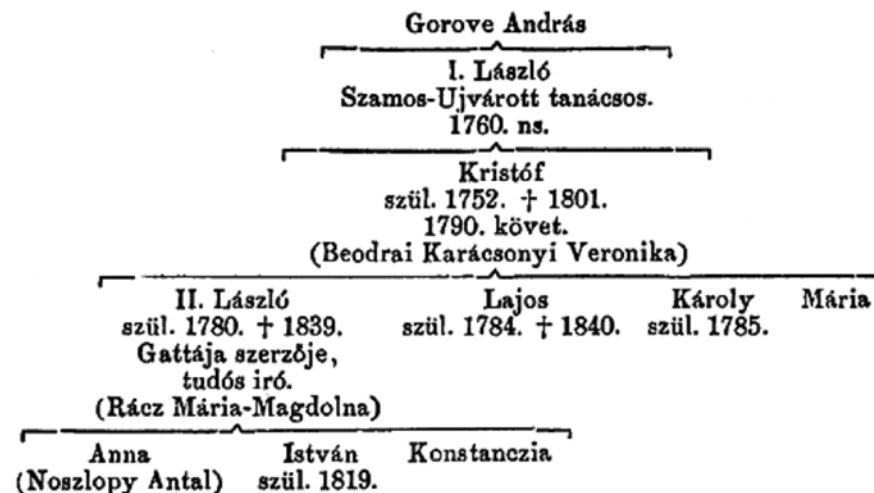
nyugoton keresztény testvérei közt keresni. Így települt meg a Gorove család is a XVII. század végén Erdélyben.

A XVIII. század elején Gorove András, és később ennek fia I. László Békes megyében nagyobb gazdaságot vezetnek. I. László s ennek fia Kristóf *Mária Terézia* királynétől 1760-ban czimeres nemes levelet nyertek, és 1763-ban nemességük Békes vármegyében is kihirdettetett*.

Czimerök – mint itt a metszvény mutatja – a vért kék udvarában két keresztbe helyezett, hegyeikkel lefelé nyuló nyíl, s körülöttök négyfelől négy csillag ragyog. A vért fölötti koronán férfi-kar könyököl, két nyilat tartva. A vértet telamonok gyanánt két hím-oroszlán tartja.

A családfa következő:

Gorove András; I. László Szamos-Ujvárott tanácsos. 1760. ns.; Kristóf szül. 1752. † 1801. 1790. követ. (*Beodrai Karácsonyi Veronika*); II. László szül. 1780. † 1839. Gattája szerzője, tudós író. (*Rác Mária-Magdolna*); Lajos szül. 1784. † 1840.; Károly szül. 1785.; Mária; Anna (Noszlopy Antal); István szül. 1819.; Konstancia

I. László Erdélyben Belső-Szolnok vármegyében Szamos-Ujvárott viselt hivatalokat, tanácsnok és népszószólló volt. Fia, Kristóf született 1752-ben. Iskoláit a kolosvári Lyceumban végzé, utóbb Szamos-Ujvár tanácsosa, majd főbirája volt. Az 1790-ki erdélyi nevezetes országgyűlésen mint követet találjuk, később ugyanez év vége felé a Heves megyei Banderium között mint őrvitét (al-hadnagyot), midőn Bécsből visszahozatván Budára a szent korona, annak őrzésére minden megye felváltva küldte fiait. A Hora világban első volt, ki a felkelő oláhok ellen fegyvert fogva, a Belső-Szolnok megyei nemesek egy nevezetes részét mint kapitányuk vezénylet. Végre az erdélyi bánya-városokban nyert kiküldetést mint királyi biztos, és e kiküldetésnek számos munkái között megbetegedvén, 1801-ben meghalt. Gazdaságot folytatott Heves Külső-Szolnok vármegyében Tisza-Varsányon, mely azután székhelye lón a Gorove családnak. Nejétől beodrai Karácsonyi Veronikától gyermekei: II. László, Lajos, Károly és Mária.

Lajos született 1784-ben. A francia háború alatti felkelő nemesi seregben főhadnagy, több megye táblabirája; meghalt 1840-ben.

Károly szül. 1785-ben, több megyei táblabiró, Heves megyénél viselt hivatalokat.

II. László a legöregebb testvér 1780-ban született Szamos-Ujvárt. Jó nevelésben részesülvén, és iskoláit Kolosvárt és Pesten végezvén, már gyermekkorában kitűnő hajlamot tanúsított a tudományok és magyar nyelv és irodalom iránt. Szülői halála után teljes-korúvá nyilatkozatván, gazdálkodásra adta magát, s e téren egyike vala legszorgalmasb, legkitűnőbb gazdáinknak. 1810-ben Magyarországra költözött lakni, és az apáról megrongált állapotban reá szállott vagyont nemcsak rövid időn helyre állította, de e tekintetben a Gorove család őt ismeri és tiszteli mint új alapítót. Gattája helységet Temesvár megyében 1823-ban nyerte királyi adománylevél mellett. Mint író az irodalom terén akkor fáradozott, midőn

annak még kevés művelői voltak. 1803-ban 23 éves korában írta a „*Jegysek Cart-hagóban*” című vitézi történetet, mely Pesten 1807-ben adatott ki. Előbb jelent meg tőle „*Jecid és Haba*” (1806.) s az „*Érdemes kalmár*” 1807-ben című eredeti szindarabok, melyek közül az utóbbi a kolosvári színpadon tetszéssel s ismételve adatott. Ezután mint legszorgalmasabb dolgozó-társat találjuk őt a „*Tudományos Gyűjteményben*” leginkább történeti cikkeivel, melyeknek: „*Szolnok vára viszontagságai*”, „*A német vitézi rend*”, „*Eger városa története*”, „*Aba Sámuel temetőhelye Hevesben*”, „*A bánági bolgárok*” stb. (1816–1837-ki foly.) Írói érdemeiért 1835-ben a magyar Akadémia levelező tagjává választották. E társaságnak 1840-ben testvéreivel együtt ezer forintot adományozott. Irodalmi munkássága mellett a közpályán is munkálkodott, s mint táblabíró Heves és Békés megye gyűléseiben és törvényszékeiben gyakran részt vett; hivatalát azonban soha el nem fogadott. Meghalt 1839-ki márt. 11-én Pesten. Nejétől Rác Mária-Magdolná-tól két leányán kívül fia István született

1819-ben Pesten, hol iskoláit az egyetemben végzék. Már fiatal korában hazafias és irodalmi célokra egyesületet alkotott, és az e társaság által kiadott zsenge mutatónyokban csinos művei által hatással volt pályatársaira. Később Temes vármegyébe Gattájai birtokára vonulván, azon megyében az ellenzék egyik vezére s legkitünőbb szónoka volt. 1842–43. utazott nyugoti Európa műveltebb országaiban, és ennek eredménye „*Nyugot*” című két kötetes útleírása. (Pest, 1844.). Temes megyében az 1843/4-ki országgyűlésre követ-jelöltül lépett fel, de a conservatív párt győzelme miatt sikeretlenül. 1847-ben a védegyelet elnökévé választották. Írt egy politikai művet „*Nemzetiség*” cím alatt is, valamint több hirlapi cikket. Irodalmi műveiért 1843-ban a magyar Akadémia levelező tagjává választották. 1848-ban Temes megye képviselője a pesti nemzetgyűlésen. A forradalomban részt vevén, 1849-ben kimenekült, míg később felsőbb engedély folytán hazájába visszatért.

Forrás: Nagy Iván: Magyarország családjai. IV. kötet 1858. Bálintné Kovács Júlia eredeti írásmódban. (Folytatjuk)

Sánta Ferenc író (1927. szeptember 4. – 2008. június 6.)

Gondolataiból

Jóságában, tisztességében, becsületében soha nem lehet legyőzni az embert. A rossz, a gonosz, a becstelenség, tisztességtelenség erői ideig-óráig felülkerekedhetnek, (...) de végérvényesen nem nyomoríthatják meg az embert. A jóság, az igazságosság, a tisztesség, a becsület igénye olyan mélyen él bennünk, oly szüntelen jelenvaló, hogy nem lehet olyan helyzet, nem lehet olyan dilemma, melyben ne tudna eligazítani bennünket, melyben ne lenne képes meghatározni egyedül helyes magatartásunkat. Lelkiismeret, ha tetszik, szokrátészi hang ez, mely csendben marad, ha jól teszünk, de rögtön megszólal, tiltakozik, ha rosszra készülünk. Ettől van az, hogy a gazember mindig tudja, hogy gazember s ezért nem menthetjük fel a bűnössége alól.

Fancsali János

A Kárpát-medencében élő örmények hagyományairól – I. rész

1. Elsőként a XII-XIII. századi Esztergomban, IV. Béla király szabadságlevele tanúsága szerint, és az erdélyi Talmács környékén élő örményekről maradtak emlékek, de ők egy idő múltán teljesen eltűntek, beolvadtak.

2. Utánuk következtek az 1650-es évektől a moldovai üldöztetések elől menekülők, akiket *Apafi Mihály* erdélyi fejedelem fogadott be, legelőbb ebesfalvi saját birtokára, majd Erdély különböző településeire. Ők a mai magyarörmények elődei, akik részben Erdélyben, részben a mai Magyarország területén élnek. Nyugodtan fogadjuk el ezt a megnevezést, hisz *Szongott Kristóf* is, az első neves armenológus, ezelőtt 100 évvel, hasonlóan önazonosította nemzetiségét. Ma már a befogadó nemzethez való azonosulás más örmény diaszpóra esetében is megszokott, így nevezik például magukat franczahnak a Franciaországban élő örmények, vagy romanahnak a Romániában élő ortodox és román nyelven beszélő örmények.

3. Az első világháború alatti örmény genocídium elől kb. 70 család érkezett Budapestre, de ők zömében a II. világháború vége felé Nyugatra távoztak.

4. Végül az utóbbi évtizedekben egy újabb, jóval csekélyebb csoport érkezett, immár nem Erdélybe, hanem csak Magyarországra.

Kocsis Károly írása „*Etnikai földrajz*” címmel, mely egy gyűjteményes kötetben jelent meg Budapesten 2002-ben (*Általános társadalomföldrajz*, szerk. *Tóth József*), komoly segítséget nyújt mindazoknak, akik ebben a kérdésben tisztán szeretnének látni. Először „*A kisebbségek etnikai földrajzi osztályozása*” című fejezet szerint a magyar földön élő örmények egységesen az általa felállított 5. típusozathoz tartoznak, azaz Anyaországgal rendelkező, szórványban, diaszpórában élő kisebbségek közé. A következő fejezet, melynek címe: „*A kisebbségek eredet szerinti osztályozása*” szerint a magyarörmények a 2. Allochton kisebbségek-kategóriához tartoznak, azon belül pedig a c. alcsoportozathoz, melyet így jellemez a szerző: „*A befogadó ország hivatalos szervei vagy birtokosai által letelepített kisebbségek*”, mert valóban *Apafi Mihály* egy személyben volt fejedelem-hivatalos szerv és birtokos, amikor elődeinket befogadta Erdélybe.

A Musza-Dagh-os menekültjeink az e. alcsoportozathoz tartoztak (Menekülés révén létrejött kisebbségi közösségek), ők valóban 1944-45-ben tovább is menekültek tőlünk. A legújabbban érkezettek pedig az f. alcsoportozathoz: „*Főként gazdasági megfontolásból, önkéntes migráció során létrejött kisebbségek*.”

Miután áttekintettük a mai magyarországi örmények rétegeit, próbáljuk tisztázni kialakulásuk körülményeit.

1-2. A magyarörmények magukat az örmény főváros, Ani XII-XIII. századi pusztulásához kötik: akkor indultak el őseik Nyugat felé. Olyformán, hogy mai életterük attól több ezer kilométerre található, 800 évvel az elszakadás után. Ebből az időből 350 évet töltöttek magyar földön. Már csak egy apró észrevétel, hogy a mai Örményország már rég nem ott van, ahonnan elődeink kivándoroltak. Abban a történelmi pillanatban, amikor Erdélyben elődeink már megletelepedtek, 1740 körül, a korabeli térképek szerinti Örményország a Van tótól északra és körülötte terült el, nagyrészt a Török Birodalom részeként. A két régió közötti kapcsolat a legendák világába küldhető és ez fennmaradt később is, amikor Oroszország örmény területeket nyert a Kaukázusban. Legutóbb, a két világháború közötti Szovjetunióba is inkább lehetetlen volt beutazni, így elhinnünk sem az erdélyi magyarörmények odautaztatását, miként azt egyes „visszaemlékezők” próbálják terjeszteni. Tudomásul kell vennünk, hogy a magyarörményeknek már csak virtuális őshazájuk maradt, mellyel semmilyen valós kapcsolatuk nem volt az eljövételük után. Ez a hazai armenisztikai kutatás szempontjából alapvető fontosságú.

Szongott Kristóf, az örmény metropolisz, Szamosújvár monográfiája IV. köteteként „A magyarországi örmények ethnographiáját” közölte 1903-ban. A mintegy 400 oldalnyi könyv minden fejezetében leginkább a keleti örmények szokásaival foglalkozik, és azok ismertetése után tér át a hazaiak rövidebb tárgyalására. Ennek ismeretterjesztő indoka egyértelmű, hisz a magyar nyelven íródott könyven keresztül Szongott a teljesen elpolgárosodott

magyarörményekkel akarta megismertetni az őshazában falusi környezetben élők népszokásait. Célja az örmény nemzeti érzés fenntartása volt.

3. Miután letelepedtek Erdélyben, örmény elődeink rövidesen kiléptek az eddig vallott ortodox ősi vallásukból és megalapították az **erdélyi örmény katolikus egyházat**. Ennek okait kár lenne firtatni, mindenestre őseink praktikus gondolkodását újonnan bebizonyították, még ha nem is mindig úgy alakultak később a dolgok, miként tervezve voltak. Ez az egyház híven szolgálta a közösség érdekeit, vezetői valóban jó pásztorok voltak, a hívők pedig teljes bizalmukkal ruházták fel papjaikat. Az örmény városok vezetése mindig igyekezett a legnagyobb egyetértésben élni papjaival a kölcsönös támogatás érdekében. Hagyomány volt pld. Szamosújvárt, hogy karácsonykor a városvezetés üdvözölte a plébánost, ő pedig újkor viszonzta a jókívánságokat. Érthető, hogy a hitélet erkölcsi normáinak betartása is szerepelt azon rendelkezésekben, melyeket a közösség saját tagjainak előírt. Vonatkozott ez a mindennapi élet és az ünnepi alkalomok adta történésekre egyaránt: öltözködés, étkezés, keresztelezés, esküvő, temetés. Mindez még 1718-ban, amire büszke nosztalgiával tekintünk ma is. „*Eránosz József* szamosújvári polgárt felesége január végén este kilenckor az utcán ke-reste, de szabály volt, hogy télen este 9 óra után az utcákon járkálni tilos, így a strázsamester el akarta fogni” – olvasható a város 1809. évi levéltárában. Hasonlóképp jöttek létre az egyházi jellegű egyesületek, melyek közül, a legutóbbi 50 éves szünet után, ma is működnek Gyergyószentmiklóson a Vörösköponyegesek,

vagy a Csíkszépvízi Szentháromság Alapítvány.

4. **A nyelv**, amelyet az Erdélyben való telepedésük idején beszéltek, híven tükrözött minden együtt élő néppel való kapcsolatukat. Egy nyugati örmény, kipcsáknak nevezett dialektus volt használatban a családokon belül, török, tatár, román, szláv és még ki tudja milyen kölcsönvett szavakkal, miközben a templomban a papok a nyugati nyelvet beszéltek. Ez a nyelv lassan még a családokból is eltűnt, amikor a XIX. század folyamán létrejött az általunk már korábbi is „*második diaszpóra*”-ként definiált szétszóródás a korábbi közismert négy településről. Csíkszépvíz, Gyergyószentmiklós, Erzsébetváros és az örmények által alapított Szamosújvár már szűknek bizonyult gazdaságilag, de karrier szempontjából is a már rég polgárosodott örményeknek. A kitörés egyfelől korábbi elkezdődött a nemességet adó birtokvásárlásokkal, majd folytatódott a tisztviselői és értelmiségi pályák felé való fordulással. Utóbbi kötelezően elmozdította a fiatalabb generációkat Magyarország és a főváros felé. Így ők elszakadtak a vallási központjaiktól is, a párválasztás csak ideig-óráig tudta mindent ellensúlyozni.

Tehát elszakadva időben és térben az őshazától, az eredeti ortodox vallásról katolikusra váltva és nyelvvesztés után ma is, mindezek ellenére létezik egy **magyarörmény nemzetiségű identitás**. Ami egyfelől valóban csodálatos határos, másfelől sokkal több megbecsülést érdemelne akár a politikum részéről is. Hisz nincs ennél beszédesebb bizonyítéka a magyar közgondolkodásnak, mint az a tolerancia és befogadó készség, ami ezt ily hosszú idő múltán is fenntartja.

Az f. alcsoportozás tartozók leginkább a mai Örményországhoz kötődnek, hisz még ott töltötték gyermekkorukat, ott nőttek fel, természetes hogy így ők járnak leginkább „haza”. Róluk érdemben majd az elkövetkezendő 350 év után tudunk majd értékítéletet mondani: mennyire ragaszkodtak eredetükhöz, múltjukhoz, nyelvükhöz ebben a gyorsuló világban.

Miként tudott, bár folyamatosan csökkenő létszámmal, de eddig is fennmaradni a magyarörmény közösség?

Ragaszkodva hagyományaihoz.

1. Az **összetartozás értékét** ismerve előbb az Örmény Kompania, majd a Mercantile Fórum alapítása biztosította a magyarörmények megfelelő képviseletét és kölcsönös támogatását. A városok közötti egyeztetések az érdekek közös képviselete céljából zajlottak. Ugyanezt a gondolatot valósították meg a világon első diaszpórábeli Örmény Múzeum létrehozatalával Szamosújváron 1905-ben.

2. Erős hagyománya a magyarörményeknek a **hitéletük ápolása**, nemcsak örmény katolikus, hanem a római katolikus egyház, sőt adott esetben a református egyházon belül. (Érdekes, hogy például az egyik oldal szerinti rokonaim, a szászrégeni *Vertánok* közül Sándor a helyi református egyházkerület jogtanácsosaként működött.) Keresztény vallásuk gyarapodását a templomaik felépítése, javítása, felszerelése révén is kimagaslóan szolgálták. Nemcsak Erdélyben, hanem a mai Magyarország területén végzett felmérésünk nyomán is a legkülönbözőbb településeken találtunk kegyhelyeket, amelyeket magyarörmények hoztak létre.

Szongott Kristóf említett munkájában ezelőtt bő 100 évvel felsorolja a már gyakorlatból kiment szokásokat, majd azokat is, amelyek még éltek abban az időben. Ezek zöme a **hitélethez kapcsolódott**: égő mécs a szoborkép előtt, égő szentelt gyertya *Szűz Mária* tiszteletére, az új ház beszentelése, zöld ágakkal való díszítés ünnepek alkalmával, keresztekhez való járás, továbbá, hogy a vásár- és ünnepnapokon a férfiak összegyűlnek a boltok alatt. Újév és húsvét alkalmával minden örmény házban dáláuzit, illetve kátát és pászkát készítettek. Nem maradhattak el a nagypénteki szentsír-látogatás, a húsvéti szentelmények, az úrnapi körmenet. A legfontosabb, de legérdekesebb: a *Világosító Szent Gergely* ünnep, hisz az ő tevékenysége révén lett az örmény az első keresztény nép a világon. Pontosabban ortodox keresztény és az ő tiszteletére lett ezen nap az örmény katolikusok legfontosabb ünnepe. Olyannyira, hogy például a bucaresti román örmények ortodox vallású vezetősége, mely igen komoly és elismerésre méltó tevékenységet folytat a közössége körében, nem saját székhelyén, hanem Szamosújváron emlékezik meg évente erről a napról június-júliusban, miközben saját Világosító Szent Gergely ünnepe épp szeptember 30-án van.

3. Épp az **örmény katolikus egyház anyakönyvei**, az 1720–30-as évekből már bizonyítják, hogy őseink igen korán kezdtek magyar keresztneveket adni gyermekeiknek, mintegy előkészítve őket a magyar társadalomba való illeszkedésre. Lehet-e beszédesebb jele annak, hogy jól érezték magukat az akkori Erdélyben? Az öregek, akik Moldovából menekítették ki családjaikat a pusztulásból, bizonyára

még emlékeztek a történetekre. Ennél még érdekesebb volt a Lengyelországból Erdélybe menekült örmények esete. Ott, több száz éves együttlét után, a katolikus lengyelek hittéríteni akarták volna az ortodox örményeket. Akik végül a fokozódó nyomás elől Erdélybe távoztak, és itt már saját akaratukból rövidesen katolizáltak az 1700-as évek végén. Ez a beilleszkedés teljesen természetes volt, különösképpen a kereskedő foglalkozású nemzeteknél, hol mindenkinek több nyelven is értekeznie kellett a megfelelő kapcsolatok megteremtése és fenntartása érdekében.

4. A magyarörmény közösség kezdetben belterjesen házasodott, később, majdnem kivétel nélkül magyar nemzetiségűekkel. Ma már ez is teljesen fellazult.

A közösség összetartásának alapja az **erős család** és valóban, a magyarörményeknél a családok nagyon összetartóak voltak, még ha Erdély vagy Magyarország különbözőbb, távoli településeire is vitte őket a sors. Jelenleg is több erdélyi magyarörmény család tart évente hagyományos találkozót, ahol illik minden hozzátartozónak megjelenni. Így a nagycsalád eszméje a magyarörményeknél ma is fennmaradt.

5. A magyarörménység, míg Erdélybe jutott, az eltelt 500 év alatt a legkülönbözőbb nemzetiségekkel élt együtt a Kaukázus, Krím, Lengyelország, Moldova közötti vándorlásában. Így, bár bizonyára kezdetben, az 1300 évek körül volt saját népművészete, ez idővel a külső hatásokra teljesen feloldódott. Szongott Kristóf teljesen joggal írta tehát 1903-ban: „*Lehet, hogy hoztak szüleink magukkal nemzeti tánczot, de az annyira feledékenységre ment, hogy most még nevére sem emlékszünk. Az örmény már a múlt század óta*

csak magyar tánczot lejt: kitűnően ropja a csárdást. A zenét, éneket, dalt fölötte kedveli az örmény. Majdnem minden háznál volt valami hangszer; sokan használták a hárfát, pengedűt (gitár). Egy-egy asszony igen szép darabot játszatott dorombbal. Most inkább a zongora, hegedű van elterjedve. Kevés nép szereti az egyházi éneket annyira, mint az örmény... kevés számú dalok legnagyobb része feledékenységre ment, ezeknek is dal-lama szomorú... Az ide vonatkozó összes anyagot közlöm.”

Nem sokkal jobban járt a mesék gyűjtésével, de végül sikerült egy párat összeszednie és közölnie ugyanebben a kötetben. Népviseletünket már akkor is immár

száz éve elhagytuk, hisz a XVIII. század végére az örmények viseleti asszimilációja is lezárult. Felvették a többségi, azaz a magyar társadalom elitjére jellemző divatot.

Tehát a falusi, vidéki jellegű népművészet helyett a magyarörmények városi polgári réteggént, a művelődés más területein találták meg igényeik, tehetségük kifejezését. Az asszimiláció helyett pedig mi a szimbiózis kifejezést tartjuk megfelelőbbnek arra a jelenségre, amely az örményeket a befogadó magyarság felé vonzotta.

Megjelent: Válogatás a magyarországi nemzetiségek néprajzi kötetéből (8. 2018)
Folytatjuk

Apafi Mihály az ebesfalvi örmények részére szabadságlevelet ad

Mi Apaffi Mihály Isten kegyelméből Erdély választott fejedelme.

Adgyuk tudtára mindenkinek, az kiknek illik, ez levelünknek rendiben, hogy mivel ebesfalvi falunkban telepedett kereskedő-örmények, közönségesen találtak meg bennünket, hogy mind magoknak mind maradékoknak lenne bizonyos szabadságok és igazságok tőlünk, az mely szerint bátorosabban élhetnének és maradhatnának szárnyunk alatt; miis azért méltó kívánságukat ajánlván ilyen rendben és punctumokban, az ő szabadságokat ki adni kegyelmesen tettsett.

1) *Hogy valameddig mi hozzánk, s maradékinkhoz is hívek s igazak lesznek, mind addig ebesfalvi jószágunkban békével lakhassanak;*

2) *Hogy magok közül bírót szabadosán választhassanak; az kinek hatalma légyen minden magok között forgó törvényes dolgoknak eligazítására, és ha közöttök el nem igazodhatnék, áppellálhassák az görög Compánia eleiben, ha kereskedést néző dolog lészen; ha pedig jószágunkbéli és külső emberekkel való dolog lészen, elégjen az rend; ha örmény*

perel jószágunk béli embereinket, vagy külső emberekkel, folytan törvénye ebesfalvi tisztjeink előtt, az ország törvénye szerint; ha pedig ő velük külső ember vagy jóbágyunk perel elsőbbsen az örmények bírāja előtt legyen törvénye; ha ott nem tetszik az mi jóbágyunknak, vagy más embereknek, igazíttassék ország törvénye szerént tisztjeink előtt.

3) Papot magok vallásán lévőt tartsanak és vallásoknak szabadsága minden megbántás nélkül maradjon helyben.

4) Mint kereskedő-emberek, szabadosson is kereskedhetnek, mi töllünk nem impedialtatnak.

5) Ha valami bajok érkezik, vagy valaki rajtok valami erőszakot akarna tenni, igazságos dolgokban, ennek az országnak törvénye szerint mindenkor mellettek leszünk, oltalmazzuk tisztjeinkkel és oltalmaztattjuk.

6) Valamikor tovább való lakás valamelyiknek nem tetszenék, minden cselédével javaival egygyütt elmehet, mindazonáltal az házbér és ha kinek mivel adós léssen, az ki elmegyen, az Compánia bírāja előtt számot adni, és megfizetni tartozzék.

7) Valami vétkekért sem mi, sem az mi tisztjeink, semmi szín és pretextus alatt, sem magokat sem maradékokat jóbágyaság alá nem vetjük, hanem ha valami törvényes dolog lesz igaz törvény szerént folytattjuk a dolgot velük.

8) Ha történetből valamelyiknél tűz támadna, és háza valamelyiknek elégne, történetből támadván a tűz ne fizessék meg, ha pedig megbizonyosodnék, hogy maga az háznak gazdája vagy tselédgye gondviseletlensége miatt esett a tűz, akkor nem kedvezhetünk, tartozzék az Compánia bírāja az esküitekkel együtt az kárt kikeresni.

9) Mikor Isten engedelmeből ott Ebesfalván vagyunk s mulatunk ne tartozzanak Szállás adással.

10) Sem az mi dolgunkra, sem az falu dolgára ne kényszerítesenek, úgy sem magok, sem szolgálók, sem lovak postára ne erőltessenek; hanem ha valami váratlan szorulás kívánna olyankor, az magok javára egy embert, egy-két lovat adhatnak.

11) Hogy szabados bor tartást engedhessünk minden időben az nem lehet, mivel nekünk is sok kárunkkal volna, mindazáltal megengedtük, hogy Szent Mihály naptól fogva húshiagyó keddig magok szükségekre bort tarthassanak; az papok mindazáltal kevés-kéves bort egy esztendő által tarthat, nem adván pénzen senkinek is.

12) Idegen örmények az ő birájok és eskütt emberek hírek nélkül oda ne telepedhessenek, hogy valami képpen házokkal adós talál lenni, nekik ne legyen bajok miatta, mindazáltal ha jámbor emberséges jó kereskedő örmények jönnek, legyen szabad be jönni.

13) Ha valamely kereskedő örmény másnak akár a jószágban akár az mi falunkban vagy kastélyunkban valakinek adós léssen és kezesség van az adósságban, akkor az egész Compániának ne legyen baja miatta, hanem csak az adós, vagy az kezes fizessen; ha azok nem akarnának fizetni; requiráltatván az Compánia bírāja, tétessen satisfactiot az Compániának háborgatása nélkül.

14) Mészáros szabadosán tarthatnak, de az vármegye igaz fontjával éllyenek, kinek szabad legyen húst pénzen kiadni, és árulni mindenkinek; ha mikor kastélyunkban kívántatik pénzért adgyanak; az nyelvel bé adni tartozzanak.

15) Az házbér és az boltbér annyi legyen, mint eddig volt, ha valamelyik örökségét nagyobbítani nem akarja, ha pedig nagyobbítást kíván, ha valamivel többen alkuszik, szabad legyen, az Compánia bírāja is ne akadályoztassa; ha pedig az kirendelt, s ki-mért udvaron valami kamarát, vagy kiseded istálot magok pénzekre akarnak építeni azért ne fizessenek.

16) Az pap házatul házbér ne adassák, meg engedtetik.

17) Ha valamely háborúság szerző vagy valami erkölcstelen, és birájok szavatól nem halgató ember találkozik közöttök, az ki mind nekünk, mind ő nekik is károokra volna exterminálhassák az olyant, az Compánia bírāja és esküttek, az mi tisztjeinkkel egyet-értvén.

18) Az örmények rendiben s utcájában semminemű ember se magyar se oláh házat magának ne építhessen, megengettük, ők is mindazáltal üres helyet szánszándékkal közöttük ne tartsanak.

19) Valami szükséges az ő életeknek, s házoknépének tartására, az piaczon szabadon vásárolhassanak, csak az árát jóbágyainknak s külső embereknek igazán adgyák meg, ha falukról akár mivel nevezendő élést visznek bé s ők elébb talállják s meg alkuszszák, senki ő töllük el ne vehesse, s abban ne háborgassa.

20) Ha valami bajok esik az kiben külömben megorvoslást nem találunk, nekünk magunknak is szabadosan megjelentessék dolgokat is miis orvosiam igyekezzük.

Mely punctumokat e szerint vettük ki, Ebesfalvi kereskedő örményeknek assecurálljuk őket, hogy életben, mind magunk mind pedig legitimus successorinkat meg tartani kötelezzük, az mi szokott petsétünkkel és kezünk írásával megerősítettük nevünknek hathatósága és megváltozhatatlan ereje által.

Kelt Fogarasi kastélyunkban 1696. február 7-én.
A p a f f i M i h á l y m. p.

(Forrás: Ávedik Lukács: Szabad királyi Erzsébetváros monográfiája 1896. – hasonmás kiadás, Erdélyi Örmény Múzeum 9., 2004, Kiadó: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület)

Bálintné Kovács Júlia

Az Azbé, Ázbé Azbej, Ázbej családnevű örményekről – II. rész

Az örmény települések

Az Erdélybe való település előtt körülbelül kétszázötven esztendőn át szomszédjai voltak az örmények Gyergyónak. Moldvában Foksán, Tekucs, Berlád, Hokná, Román, Jassy és Botosán nevű városokban laktak. E régebbi lakóhelyük magyarázza meg azt, hogy nem egy tősgyökeres örmény családnak oláh hangzású és jelentésű a családneve. Miután foglalkozásuk a kereskedelem, különösen a marhakereskedés volt, valószínű, hogy a baromtenyésztő székelyekkel már jóval betelepedésük előtt érintkezésben voltak a Piricskei (ma Békási) szoroson át. 1654-ben telepszik le Gyergyóban *Höröz Azbej* és testvére, *Vártig*. Ezek a legelső települők”

Forrás: *Kölönte Béla. Gyergyó története a kialakulástól a határőrség szervezéséig. (Tekintettel a nemzetiségi kérdésre.) Gyergyószentmiklós, 1910*

„Az Ázbej név, egy olyan örmény-magyar családé, amelyik 350 éve él

a Kárpát-medencében, inkább értékeket teremtve az itt élő közösségekben, mint felélve azokat.”

Forrás: *Ázbej Tristan blogdala*

Természetesen nem vállalkozhatom arra, hogy nyomon kövessem ennek a családnak a szerteágazását, hiszen az örmény nagycsaládok leszármazottai - mint az előző részekből is kitűnik, belakták a történelmi Magyarországot, majd még messzebbre is eljutottak.

Ázbej Sándort választottam a következő részek „központi” alakjává, mert születésének 100. évfordulója alkalmával többen is foglalkoztak munkásságával és gazdagnak mondható forrásanyagot találtam róla.

“Egy építész a betonba simuló nemzedékből. Száz éve született Ázbej Sándor”, in: *Zempléni Műzsa 13:4 (2013), 51–60.*

Ázbej Sándor egy hegyaljai faluban, Erdőbényén jött a világra, 1913. augusztus 26-án. Erdélyi örmény család sarja,

A Fővárosi Örmény Klub első összejövetelén: Jobbról, a középső sor szélén tapsol Ázbej Sándor

kereskedő édesapja születése előtt tíz évvel költözött a Zemplénbe, hogy erdőgazdálkodással és szőlőtermesztéssel foglalkozzék. Valószínű, hogy mindig is hegyvidéken élt ez a család, hiszen Erdőbénye előtt közép-Erdélyből, Szamosújvár környékéről a Máramaros vármegyei vadregényes Gyertyánligeten is eltöltöttek pár évet.

A későbbi építész művészeti érdeklődését bátyja, a Münchenbe is megjárta portré- és tájképfestő *Ázbej Imre* ébreszthette fel, aki 1901-ben született még a családtörténet előző állomásán, Gyertyánligeten.

A fiatal fiú minden bizonnyal a testvérét követve iratkozott be a képzőművészeti főiskolára. A gimnáziumi éveket a debreceni és sátoraljaújhelyi piaristáknál töltötte, de 1924–26 között a Sárospataki Református Kollégium diákja is volt, ahol a gimnázium 2-3. osztályait végezte.

Grafikai tanulmányait azonban hamarosan félbehagyta, és inkább építészettel

hallgatott. A műegyetem építész karán 1940-ben diplomázott.

Örmény gyökereiről és keresztyén neveléséről sokáig nem tanúskodtak a munkái, azonban a pályája végén mindkét utóbbi identitása előtérbe került, amikor felkérték a budapesti örmény katolikusok Orlay utcai kápolnájának a kialakítására. Nyilvánvalóan volt kapcsolata az örmény közösséggel, azért kérték Őt fel a kápolna kialakítására.

A trianoni döntést követő, Erdélyből a megmaradt országba tartó átvándorlás során örmények is számosan kerültek a fővárosba. Egyházközségüket már 1922-ben megalapították, önálló tulajdonú istentiszteleti hellyel azonban 1974-ig nem bírtak. Az 50-es években vásárolta meg vezetőjük, *Kádár Dániel Antal* plébános a Lelkészség számára a Gellérthegy lábánál fekvő Orlay utcában a historizáló villa fele részét saját vagyonából, majd a másik felét

1974-ben, amelynek Ázbej Sándor építette át a fölszintjét kápolnává.

Az örmények térítő püspöke, *Világosító Szent Gergely* patrocíniumát viselő kápolna nagyobb részét az eredeti falak fogadják magukba. Ázbej a mellékhajón át megközelíthető főhajóhoz kapcsolta az újonnan épített, négy oldalán süttői vörös mészkővel borított nyolcszögű apszist, amely centrális

elrendezése révén a keleti kereszténység térképezését idézi. Szintén keleti utalást hordoznak az egyenlő szárú bizánci keresztetek, amelyek a főhajót tagoló négy márványoszlop zömök kockafejezeit díszítik. Az emberléptékű teret a szakrális atmoszféra mellett - valószínűleg az anyaghasználat miatt - a *Kádár-kor* hangulata is belengi.

Folytatjuk

Tiszta Szívvel 1956-ban – Egy hiánypótló kötet bemutatója a Fővárosi Örmény Klubban

A Fővárosi Örmény Önkormányzat által szervezett márciusi 21-i klubrendezvény keretében *Dr. Zsebők Csaba* történész beszélt nemrég megjelent könyvéről, amelyben az 56-os forradalom és szabadságharc eddig kevésbé feltárt fejezetével foglalkozik.

az 56-os „Tiszta szívvel” lap egyik eredeti (nagyon ritka) példányából felolvasta *Máté Imrének* a forradalom kitörését pár héttel korábban megíjósoló versét is.

Zsebők Csaba a kötet megírása előtt hajdani állambiztonsági forrásokat is kutatott. Ezekből is kiderült: a rendszerellenes egyetemistákból, s a pár oktatóból álló „Kolhoz Kör” és a Tiszta szívvel című ELTE-s folyóirat „csapata” – سراiban például *I. Tóth Zoltánnal, Szabad Györggyel, Molnár Józseffel, illetve Máté Imrével, ifj. Domokos Pál Péterrel, Szakács Sándorral, Dr. Kabdebó Lóránttal* – rendkívül jelentős hatást gyakorolt az 1956-os eseményekre. „Félig nyilvánosan” ’56. március 15-én léptek színrre a Régi Országház Vendéglőben.

Pagonyi Judit

Jobbról Dr. Kabdebó Lóránt, Kelemen Elemér és Trencsényi Imre

Március 14-én ünnepség Kiss Ernő emléktáblájánál

A XV. kerület Örmény Nemzetiségi Önkormányzat Képviselő Testülete fennállása óta közösen megemlékezik március 15-ről és október 6-ról.

2002-től az Örmény Önkormányzat szervezésében állított *Kiss Ernő* örmény származású altábornagy, aradi vértanú emléktáblájával díszített emléktáblánál szerveznek ünnepséget és emlékünnepeket egyaránt.

Az emléktáblát *Nuridsány Zoltánné* kezdeményezésére, négy év utánajárással tudták elhelyezni a XV. kerület Kiss Ernő utca és Szentmihályi utca sarokház (volt Taródy Nagy Gyógyszertár) falán.

Leleplezte és felavatta *Katona Tamás* történész 2002 október 6-án. Kiss Ernő bronzplakettjét megmintázta *Nagy Előd* a kerületben élő festő és éremművész. Az első emléktábla volt Kiss Ernő aradi vértanúé a kerületben, az aradi vértanúk-ról elnevezett utcák sorában!

Nuridsány Zoltánné elnök köszöntötte a megjelenteket. S miután előzőleg feltettek egy fontos kérdést, amely így hangzott:

Balról: Várady Mária, Nuridsány Zoltánné, Belényessy István

Miért ünnepelnek az örmények március 15-én? Egyáltalán mi köze az örményeknek a reformmozgalomhoz és 1848-hoz? – a Himnusz elhangzása után az elnök udvariasan, röviden elmondta, hogy *I. Apafi Mihály* amikor befogadta és területet adott saját birtokán a Moldvából elmenekült 3000 örmény családnak, egy sem volt közöttük, aki ne tudott volna írni, olvasni és anyanyelvénél mellette még egy két más nyelven is beszélni. A felajánlott területet saját pénzüikkel váltották meg. Volt, aki már *I. Apafi* fejedelemtől nemességet kapott.

És tudják-e, tette fel a kérdést, milyen állapotok voltak akkor Erdélyben a török vész után és a szétszabdalt Magyarországon? Mikor szabadították fel a magyar jobbágságot? Majd tovább folytatta: az örmények tehetségükkel, szorgalmukkal, saját pénzből városokat hoztak létre, jómódú településeket, melyekben templomokat, iskolákat, kórházakat építettek. Felvirágoztatták a kereskedelmet a török által elpusztított Erdélyben, az országban. Gazdagságukkal mecénásokká váltak. Hogyne lettek volna hívei a reform mozgalomnak, amikor már ők polgári szinten éltek! Gyermekeiket taníttatták. Megtanulták a magyar nyelvet. Számátlan fontos megyei, városi posztot töltöttek be. Majd elsorolta, hány képviselőt adott az örmény közösség és 1848 után hány államfőt az országnak 1860-as évektől. Az örmények, a magyar örmények, az örmény gyökerű magyarok magyarabbak a magyaroknál.

A szabadságharc örmény hőseiről és vértanúiról már sokszor beszélt, leírta, hogy magyarörmények voltak. Életükkel áldoztak azért

a hazáért, mely befogadta őket. Ezért emlékezünk kulturális műsorral Kiss Ernő aradi vértanú emléktáblája előtt és fejezzük ki tiszteletünket március 15-én és október 6-án, fejezte be ismertetőjét Nuridsány Zoltánné elnök.

Végül átadta a szót *Várady Mária* színművésznak, aki elénekelte az örmény Miatyánkot, majd 1848-as dalokat. Előadta *Ady Endre* versét, *A Tűz csiholója*-t.

...Csak akkor születtek nagy dolgok
Ha bátrak voltak, akik mertek.
S ha százszor tudtak bátrak lenni,
Százszor bátrak és viharvertek.

Mesélt nem szokványos történeteket Kiss Ernő honvéd altábornagyról. Megénekelte az ünnepi résztvevőket a ragyogó tavaszi napsütésben. Megkoszorúzták Kiss Ernő emléktábláját. A XV. kerületi Önkormányzat részéről: *Németh Angéla* polgármester és *Tóth Imre* alpolgármester helyezte el a tisztelet és emlékezés koszorúját.

Az Örmény Nemzetiségi Önkormányzat és az Örmény Közösség részéről, Nuridsány Zoltánné, *Belényessy István*, *Várady Mária*, *Göcseján Antalné*, *Susányiné Koch Judit* és *Perlaky István* koszorúzott.

A Szózáttal fejeződött be az emlékezés és tiszteletadás a kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat szervezésében.

Dr. Cs. G.

Gopcsa Paula

Tájak, városok, emberek

Dávid Krisztián Imre festménykiállítása 2019. március 29-én nyílt meg a Zuglói Nemzetiségek Házában.

Zárugné Táncsin Katalin elnöknő köszöntötte a vendégeket, akiknek nem kell bemutatni a kiállítót, mert közösségünk minden tagja nemcsak ismeri, de szereti is figyelmességéért, kedvességéért, segítőkészségéért. Még a rózsák és a liliumok is az ő keze nyomán nyílnak templomunk kertjében, az Orlay utcában, mivel kertészmérnök.

Akiállított képek érdekessége, hogy nem vászonra vagy lemezre készültek, hanem üveglapra. Németül „Hinterglasmalerei”-nek nevezik ezt a technikát, amikor az üveg hátlapjára festik meg a képet temperával, vagy olajfestékkel. Az így készített szentképek a népművészet körébe tartoznak. Különösen német és cseh területen voltak kedveltek, de a Monarchia keleti felén, az északi szlovákok, az erdélyi románok és a déli szerb lakosok képigényeinek kielégítésére, nálunk is, mint Európa más tájain is, számos üvegfestő központban készítették. Erdélyben

nagyobb üvegfestő központok: Füzesmikola, Arad, Brassó, Fogaras, Gyulafehérvár.

A magyar katolikus parasztság is használta az üvegfégeket.

Búcsúkon árusították. Az emberek szívesen adták fiataloknak nászajándékkul. A „szent sarokra” függesztették, egyet jobbról, egyet balról. Ha nagytakarításkor levették, énekelve, imádkozva tették vissza. Ha divatosabbra cserélték, a régít nem volt szabad eladni, vagy megsemmisíteni. Ilyenkor a padlásra került. Mezőkövesden szépen leterített asztalra tették, elé méccset és virágokat, Ott imádkoztak.

A Magyar Néprajzi Múzeum mintegy 400 darabból álló gyűjteményt őriz, üveg-, tükör- és ikonképekből, az 1885-ös és az 1896-os Millennium Kiállítás anyagából.

Gopcsa Paula festőművész és *Dávid Krisztián*

Az ábrázolásokon *Jézus* és *Mária*. Bibliai történetek. Utolsó vacsora. Krisztus a keresztfán. Pieta. Pantokrátor. Jézus szíve. Mária szíve. Angyali üdvözlés. Fájdalmas Istenanya. Bűnbánó Magdolna.

Védőszentek felsorolhatatlan névsora: András, Antal, Balázs, Borbála, Dorottya... Házi áldás.

Van olyan üvegekép is, amin már egy aszszony fotója van ráillesztve, köréje virágot festettek. Csíkból ismerünk egy vadászjeletet is.

Ritkasága miatt megemlítem, hogy *Osswald Ferdinánd* (1698-1776) Sopronban, az üvegeképfestő műhelyében portrékat és házassági emléklapokat is készített a szentképek mellett.

Az üvegfestés sok mindenben különbözik a szokásostól, már csak azért is, mert meg kell majd fordítani az üveglapot és akkor, ami jobb oldalon volt, az a színén a bal oldalra kerül.

A fényeket előbb kell felfesteni, csak azután azt, amin tulajdonképpen van a fény. Viszont a színek száradás után elevebbek maradnak az üveg miatt, különösen, ha fekete kontúrokat használunk, ami minden színt felerősít. Ekkor viszont az ábrázolás veszít a térbeliségéből.

A Dávid Krisztián Imre kiállításának címében levő „emberek” megjelölés kisméretű portrékat jelent. Nők, férfiak, gyermekek. Fitalalok, öregek. Köztük ismert, örmény gyökerű

Vikol Kálmán és tanítványai

rokonok, például *Zakariás Péter* Karak-terések.

„Több volt” – mondja Krisztián, de az elmúlt, hat évben, mióta festi őket, sokat elajándékozott belőlük.

Bár csak arcok, nekem mégis *Kosztolányi* négy sora jut az eszembe

...”szíveket gyűjtöttem. Elhanyagolt kedves főket, jó aggok kékerű áldott kezét, kisgyermeknek csodás seprő pillájú, bűvös szemeit”.

A tájak, városok csoportosítású képek szépen

komponáltak, változatosak, dinamikusak. A színek érdeklődőek. Egyik képén nemcsak az üveglap hátoldalára, de a színére is ráfestett. Ráadás az apró darabokból álló, színes ikon sorozat. Simogató tenyérbe kívánkoznak. A türelem, a szeretet produktumai, a kiállítás kis ékszerei.

A megnyitót hangulatossá, vidámmá varázsolták a „Kálmán bácsi zenedéjéből” jött gyermekek, akik különböző vidékről való erdélyi népdalokat énekeltek, amit tanárunkkal, *Vikol Kálmánnal* együtt citerával kísérték. Kedves hangjuk betöltötte a teret és a közönség boldogan velük énekelte.

Programajánló – Meghívók

Fővárosi Örmény Klub

2019. május 16-án, csütörtök 17 óra

Helyszín: ÚJRA a Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál terme, Budapest V. Városház u. 7. szám felől (II. belső udvarban)

Műsor: *Nagy Lenke* teológus, újságíró: Vallás és politika – előadás

Vendégünk: *Görgey Zsuzsanna*, a Görgei kör elnöke, aki a tábormok emlékének őrzéséről és hírnevének helyreállításáról, valamint *Dr. Szöőr Anna* jogász, aki a közvélemény formálásáról beszél.

A zenés kikapcsolódást Fővárosi Örmény Közösségi Tér éneknövendékei biztosítják, örmény és magyar zenével.

Fellép: *Kálvin Tamás* és *Juhász Thália*

Rendez: Fővárosi Örmény Önkormányzat

Támogató: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Fővárosi Örmény Klub

2019. június 20-án, csütörtök 17 óra

Helyszín: ÚJRA a Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál terme, Budapest V. Városház u. 7. szám felől (II. belső udvarban)

Nagy Gyöngyvér: *Mezei József* festőművész, költő, polihisztor bemutatása vetített képes előadással

Rendez: XV. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat

Támogató: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Dr. Benedek Katalin

Szent László és az Örmény Biblia

Tisztelt rokonaink, barátaink, ismerőseink!

„A zománcozás a magyar nép történelmi kincse, amire büszkeséggel kellene tekintenünk.”– vallja *Lázár Imola*. Rendkívül gazdag, több ezer éves történelmi múlttal rendelkező műfaj, ugyanakkor a teremtés folyamatának újra átélése. A földnek, a víznek, a tűznek egymáshoz kapcsolása, alkotó alkalmazása. A zománc, miközben végleges formáját elnyeri, olvadék állapotában az izzó, fortyogó magmához hasonló. Az alkotó feladata a tőle független fizikai és kémiai folyamatokat befolyásolni, illetve azok határait megszakítani.

A magyarörmény származású *Lázár Imola* erős nemzet-tudattal és szakralitás iránti érzékkel rendelkezik. A zománcozás az egyik lételeme. Ez történelem és technika kettőse. Tudatában van, hogy mindez nemzeti érték, meg kell becsülni. A hit, a

vallás, a történelem tiszta források. Szenvedéllyel végzi munkáját, eltökélt és elhivatott művész, aki nem adja föl elképzeléseit. Ezt már küldetéstudata sem engedné. Eddigi alkotói munkásságának két nagy és egységes tematikájú műegyüttesével találkozunk: az *Örmény Bibliával* és a *Képes Krónika* iniciáléi közül Erdély védőszentjének, *Szent László* alakjával. Ha felületesen az *Örmény Biblia* zománcképeire pillantunk,

Dr. Benedek Katalin
művészettörténész

akkor valószínűleg az eredetileg marhabőrre festett kötet lapjainak zománcba másolását értékeljük. Ez is hatalmas teljesítmény! Azonban, szemügyre véve a zománcozott vörösréz táblákat, megnyilatkozik előttünk *Lázár Imola*, a művész, aki becsempészi ide művész-önmagát. Elsősorban az ornamentikánál és díszítő motívumoknál, valamint a háttér megfestésénél él a kínálózó lehetőséggel. De mindig csak úgy és csak annyira, hogy azazal az eredeti szándék és a kép hitelessége ne sérüljön. Alázattal, beleérzéssel és tudással követi a Biblia eseményeit, szinte a szerzetesek lelkületével hajlik a készülő ábrázolások fölé. Hallatlanul összetett munka az övé. Az örmény betűkkel

Zárugné Tancsin Katalin, zuglói örmény elnök

frott szövegeket az örmény nyelvészek sem igen tudják olvasni! Az ismeretlen szöveg nem, de a történet-mesélő képességük voltak a művész segítségére. Az *Örmény Biblia* egyben az örmény történelem hiteles forrása is. Ez a nép ugyanis a mai napig mindent a valláshoz kapcsol. Ezért náluk a Biblia és történelem egybe tartozó egész. Így találkozhatunk benne *III. Trdat király* és *Világosító Szent Gergely* alakjával. Történelmük nagyságai ők, nekik tulajdonítható, hogy az örmény nép a világon elsőként vette föl a kereszténységet. Az *Örmény Bibliát* egy speciális anyaggal írták és festették. *Lázár Imola* művészeti munkájának része a helyes szín megtalálása, annak ismerete, hogy a formákba történő szerves betagolást követően, a zománcknak égetés után milyen színe lesz. Ennek a tudásnak köszönhetjük, hogy most gyönyörködhetünk az úgynevezett örmény kékekben és vörösökben. Ötven mű készült az *Örmény Bibliából*.

Jeleneteket láthatunk *Jézus* élet-történetéből, őszinte naiv bájjal festve áll előttünk a négy evangélista, az *Írástudó* és természetesen megjelenik az örmény kereszt, a hacska is. Az arra legmegtöbb helyeken, *Ecsmiadzinban* az örmény vallási központban és a *Vatikánban* is őrzik *Lázár Imola* remekeit. *II. Garegin* örmény katolikus személyesen vette át. Az alkotó munkássága szerves egész. Ezt tanúsítják az örmény királyok arcmásai, a 13 örmény főváros címerei, jelképei. Ugyanilyen lelki, szellemi elkötelezettséggel nyúl a magyar történelemhez. 70 centiméteren zománcba égette Nagy-Magyarországot a 64 vármegyével és azok címereivel. Zománcba ültette a szárnyas angyalos magyar nagycímert. Szándéka még a magyar királyok arcképeit megalkotni. Művészeti programjának kimagasló pontja, nagy álma, a *Kálti Márk* féle *Képes Krónika* iniciáléinak zománcba fordítása. 150 képről van szó. Hozzákezdett álma megvalósításához. Itt látjuk az artistikusan, aprólékosan megörökített *Szent László* koronázását és

a templomépítést. A hányatott sorsú Képes Krónika 1360 körül pergamenre készült, a magyar nép középkori történetét beszéli el. „A magyarok régi és legújabb

tetteiről, eredetükről és növekedésükről, diadalaikról és bátorságukról.” Egyre gyarapszik a Krónikához szánt akvarellek száma (ugyanis ilyenkor ő festőművész!) néhány közülük már megkapta végleges zománc formáját. Tudvalévő, hogy a műhely hátteret igénylő munka kizárólag kézi munkával végezhető, a sorozatgyártás kizárva. A Képes Krónika nemzeti érték. Ezen értékek kezelése, megbecsülése híven tükrözi mindazon személyeknek

és a kormányzatnak nemzeti érzületét, akik ezekért felelősek. Lázár Imola határozott célja, hogy a magyarság kincsét érő tudását a zománcképes Krónika által is eljuttassa hozzánk. Elindult az úton és nagy művészi vállalkozásához támogatókat keres.

Reméljük, hogy talál, és akkor meg sem áll a győzelemig. Lényeges az is, hogy ő hungarikummá nyilvánítaná az erdélyi zománccot mint készítési eljárást. Miközben a múltban kutakodik és alkot, azokban motorbiciklik karosszériájára képzel és készíti zománccal díszítést és zománctapétát tervez. *G.Dépardieu* francia színész számára dekorált borosdobozt. Tűzzománc berakásos bútortervei vannak és természetesen ékszerek, de még zománccal díszített fehérneműket is találunk alkotói birodalmában. A tűzzománc tartós, ellenáll a korróziónak, még a lakástűzet is túléli.

A szászrégeni születésű művésznek eddig mintegy negyven ön-

álló kiállítása volt.

Lázár Imola és a tűzzománc együvé tartozása olyan szoros kötelék, hogy arra gondolhatunk, ők talán kölcsönösen egymást választották.

Budapest, 2019. március 11.

ELISMERÉSEK NEMZETI ÜNNEPÜNKÖN

Ahogy minden évben, úgy 2019-ben is számos honfitársunk részesült elismerésben nemzeti ünnepünk alkalmából.

Közülük *Jankovics Marcell* rendező, író, grafikus a közmédia életműdíját, a Csoóri Sándor-díjat vehette át.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület nagy tisztelettel és sok szeretettel gratulál magyarörmény díjazottunknak és további sikeres munkát kíván mindannyiunk örömeire.

Szerkesztőség

Kövér István

Megemlékezés családjunk beköltözésének 350. évfordulójáról

Előzmények

Széles körben ismert, hogy hagyományaink szerint őseink a Bagratidák fővárosának feldúlása után, 1239-ben menekültek el Ániból. Előbb a Kaukázus lábainál folytatták harcukat a tatárokkal, majd Áninak 1319-ben történt végleges pusztulása után sokan a Kim félszigeten telepedtek meg, a Genovaiak fennhatósága alatt [pl. Kaffa (ma Feodoszija)]. Azonban a félszigetnek a tatárok által 1475-ben történt feldúlása után a túlélők egy része, megállókkal ugyan, Lengyelországba költözött. Onnan azonban az erőszakos térítési kísérletek miatt Moldvába visszatelepültek, majd onnan véglegesen Erdélybe telepedtek át, új hazát találva.

Nos, ennek a körülményeit szeretném egy kicsit megvilágítani, miért akkor, és miért ide telepedtek le őseink..

Lengyelország

II. János Kázmér lengyel király (Waza) (1609. – Nevers, 1672.) Lengyelország királya 1648–1668 között. (Apja révén igényt tartott a svéd trónra is.) Trónra léptekor nehéz helyzetben volt az ország, részben külső (orosz, német, svéd) terjeszkedő törekvések, részben pedig a kozák-lengyel háború miatt, amely Ukrajnában tombolt. 1648. januárjában, *Bohdan Hmelnickij* a Zaporizzsjai Szics főhetmannak választotta meg. A krími tatár-kán *Tuhaj-bej* vezérletével egy hordát küldött a kozákok támogatására, míg a hetman igyekezett rávenni a kánt, hogy teljes haderejével szálljon harcba. A nemesi elnyomás miatt fegyvert fogott *Hmelnickij* több súlyos vereséget mért a lengyel elit erőkre. De szövetségese, a tatár-kán békére kényszeríti *Hmelnickij*. A harcok két éven belül kiújultak, ám *János Kázmér* seregének sikerült döntő győzelmet aratnia 1651-ben a beresztcei csatában.

A svéd hadsereg a kor legmodernebb hadereje volt, de gyors sikereit lengyel területen a főnemesség árulása segítette elő: több főúr saját önállóságra törekedett. Varsó és Krakkó elvesztése után Magyarországon, azt követően Sziléziában próbált menedéket találni az őt üldöző svédek elől. Ám míg a lengyel nemesség nem volt hajlandó a svédek ellen harcolni, megtette azt a paraszti lakosság és a kismemesség, amely a svéd katonaság rekvirálásai és súlyos visszaélései miatt lázadt fel, s sikerült megvédeni a Jasna Góra-i magyar alapítású pálos kolostort. A svéd király segítségül hívta *II. Rákóczi Györgyöt*, akire a lengyel–litván–tatár haderőnek szintén sikerült vereséget mérni. *János királyt* a trónon 1669-ben *Michał Wiśniowiecki* lengyel nemes követte *I. Mihály* (1640–1673) néven, mint Lengyelország királya és Litvánia nagyfejedelemé 1669–1673 között. 1672 nyarán a török szultán vezette főserg a havasalföldi és a moldvai hadakkal ostrom alá vette a török-lengyel határon

álló Kamieniecet. Az ostromhoz rövidesen csatlakozott a kán és *Petro Dorosenko* vezette kozák-tatár sereg is. Néhány héten belül az erősséget bevették, s Délkelet-Ukrajnát és Podóliát a törökök teljesen birodalmukhoz csatolták.

(*Erről szól Sienkiewicz világhírű trilógiája: Tűzzel, vassal - a kozákok elleni háború, Özönvíz - a svédek elleni honvédő háború, A kis lovag - a délről betörő török elleni háború és Podolski Kamieniec védelme*)

Magyarország

A törökök *Luxemburgi Zsigmond* uralkodása idején kezdtek betörni a Magyar Királyság területére. Ekkor a király kiépítette a déli végvárrendszert. 1440-ben I. Ulászló került a trónra, majd 1443-ban a király és Hunyadi vezetésével megindult a „hosszú hadjárat” a török ellen. 1444-ben Várnánál támadást intéztek a török ellen, de az ígért európai segítség elmaradt, ezért a magyarok vereséget szenvedtek. *I. Ulászló* életét veszítette a csatában, és 1444-ben a még kiskorú *V. László* került a trónra, *Hunyadit* pedig kormányzóvá választották 1446-ban. Az 1448-ban indult balkáni hadjárat a rigómezei csatában – mivel *Szkander bég* segítsége elmaradt – súlyos magyar vereséggel zárult. 1453-ban Konstantinápoly török kézre került, és a törökök következő célja Nándorfehérvár megszerzése lett. Ez 1456-ban, a nándorfehérvári csatában nem sikerült nekik, ezután hosszú ideig nem került sor a szultáni főerők bevetésére Magyarország ellen.

A hosszú – vagy más néven tizenöt éves-háború (1591/1593–1606) a dunai Habsburg-monarchia és az Oszmán Birodalom

összecsapása volt a Magyar Királyság területén. A Habsburgokkal szövetségben harcolt az Erdélyi, a Havasalföldi, a Moldvai fejedelemség, a Német-római Birodalom és a pápai állam támogatásával. A háborúhoz több európai állam és török uralom alatt élő nép, így a szerbek és bolgárok is csatlakoztak, akik közül sokat hajdúk közé szerveztek. A kezdeti keresztény sikerek után az erőviszonyok kiegyenlítődték, így 1606-ban az eredeti állapothoz képest lényegében kevés változtatással zárult.

Az 1520-as évek elején az oszmánok nagy lendülettel támadtak a déli magyar végvárrendszerre, és azt sikeresen át is törték. Ezt követte az ország belseje ellen intézett támadás 1526-ban, amely a mohácsi vereséghez és azt követően az egységes Magyar Királyság felbomlásához vezetett. A kirobbanó magyar belháborúnak véget vetve 1541-ben az Oszmán Birodalom elfoglalta Budát. Ezzel a Magyar Királyság három részre szakadt: a Királyi Magyarország, a Keleti Magyar Királyságra (1570-től Erdélyi Fejedelemség), illetve a hódoltság területére.

I. Lipót magyar király *Zrínyi Miklós* grófot nevezte ki a hadsereg főparancsnokának. Azonban a bécsi udvar *Zrínyit* politikai ellenfélként kezelte, ezért *Lipót* visszavonta fővezéri kinevezését és *Montecuccolit* nevezte ki helyette, aki azt az utasítást kapta, hogy csak akkor bocsátkozzék harcba, ha a török Bécsset fenyegeti. A következő évben a keresztények több győzelmet is arattak a törökökön, igaz, *Zrínyiújvárt* elvesztették, de Szentgotthárdnál nyílt csatában felülkerekedtek a nagyvezír ötszörös túlerőben levő hadán. Ennek ellenére megkötötték a szégyenletes vasvári békét, melyben

például a török ragaszkodott ahhoz, hogy *Zrínyiújvár* soha többé ne épüljön fel.

Erdély

Az 1655-ben Lengyelország és Svédország közt újabb háború tört ki. A svédek ellen viszont egy hatalmas koalíció jött létre, s hogy *X. Károly Gusztáv* svéd király el ne veszítse a háborút Rákóczi segítségét kérte 1656 végén a prostki vereség után, felajánlva neki Dél- és Közép-Lengyelország egy részét, ahol új királyságot alapíthat. *II. Rákóczi György* 1657 januárjában, nem törődve a Porta tiltakozásával, szövetségben a svédekkel hadat indított *János Kázmér* lengyel király ellen, kiegészülve a moldvai és havasalföldi csapatokkal. A hadjárat első szakaszában sikeres volt: bevette Krakkót, aztán bevonult Varsóba, de alighogy találkozott a svédekkel, a királyuk magára hagyta őt az országát ért újabb dán támadás miatt. Rövidesen magára hagyta hadait, amit *Kemény Jánosra* bízott, de akit a határnál elfogott a tatárkán. Székelyföldet rövidesen a török és tatár hadsereg pusztította.

1658. október 11-én *Barcsai Ákos* személyében új fejedelmet választottak, mire Rákóczi haddal indult trónja visszafoglalására. *Barcsai* ellen győzedelmeskedett, de *Szejdi Ahmed*, a budai pasa a százfenesi csatában, 1660. május 22-én vereséget mért Rákóczira. A csatában kapott fejsebébe halt bele 1660. június 7-én. A török ezután elfoglalta Váradot is.

Apafi Mihály (Ebesfalva, 1632. – Fogaras, 1690.) részt vett a moldvai hadjáratban (1653), a havasalföldi (1655) és a lengyelországi (1657) hadjáratokban, s az erdélyi főserg maradékával együtt őt is fogolyként a Krímbe vitték, ahonnan 1660 novemberében, három év raboskodás után tért csak haza, mivel családja csak nagy nehézségek árán tudta összeszedni a kiváltásához szükséges pénzt. A zavaros politikai helyzet miatt a birtokaira vonult vissza. *Ali pasa* 1661. szeptember 14-én a Libáncsmezőn, Marosvásárhely közelében *Apafi Mihályt* tette Erdély fejedelmének. Fejedelemmé válása után minden erejét hivatásának, Erdély viszonylagos önállósága megőrzésének szentelte. Reálpolitikus volt, s csak látszatra törökbarát, noha kényszerűségből több Habsburg-ellenes katonai akcióban részt vett (1663, 1679, 1683). A dicsőséges 1664-es hadjárat során már készült, hogy az erdélyi seregek élén csatlakozik a Magyarországot felszabadító császári hadakhoz, a szégyenteljes vasvári béke (1664. augusztus) azonban hamar kijózanította, hiszen kiderült, hogy sem a császár, sem a szultán nem volt tekintettel Erdély érdekeire. Erdély Apafi korai időszakában a viszonylagos nyugalomban újra fejlődésnek indult mind gazdasági (az ipar fellendítése, görgényi papírmalom megjavíttatása a könyvnyomtatás végett, a vajdahunyadi vashámor építése, az üveggyártás újraindulása, a posztószővés fellendülése), mind kulturális téren.

Folytatjuk

2019. március 13-án a Nemzeti Táncszínház Nagytermében *A jövő csillagai* címmel fiatal táncművész palánták is bemutatkozhattak a nagyközönségnek. A II. részben *Lászlóffy-Lanier: Through the looking glass* c. számát *Lászlóffy Emőke*, III. évfolyamos hallgató szerezte, koreografálta és előadta nagy sikerrel. Örültünk, hogy jelen lehettünk ezen a szép előadáson.

M

Molnár Melinda

Nincs olyan örmény, aki valaha felejteni tudná a genocídiumot

A 104 éve történt örmény népirtásra emlékezett péntek este a székelyudvarhelyi Magyarörmény Kulturális Egyesület tagsága. Nyitányként megkoszorúzták a helybéli magyarörmény emlékhelyet, majd a városi könyvtár látvány- és hangzóanyag-termében Szász Tibor András, örmény gyökerű felsősófalvi református lelképásztor szolt a 20. század első népirtásáról, és levetítették az *Eltitkolt holokauszt* című dokumentumfilmet.

„Egy éve, hogy felavattuk ezt a magyarörmény emlékhelyet, melyet elsősorban a székelyudvarhelyi magyarörmény közösség számára állítottuk, de az 1915-ben, a törökök által elkövetett gyalázatos örmény népirtásra történő emlékezés helyéül is szolgál” – idézte fel a koszorúzási ünnepségen *Minier Ottó*, az egyesület elnöke.

Kacskar, azaz kőtomb. Kifejtette: az emléktáblán egy örmény kereszt is látható. Kacsarnak nevezik, de a kacskar szó nem örmény kereszt-jelentésű, hanem határkő, jelzőkő.

Ázsiában a Selyemutat nagyméretű kőtombökökkel jelölték ki, ezt nevezték kacsarnak. Később a keresztény örmények a kőtombökökre keresztet véstek – népi motívumokkal és ünnepi jelenetekkel díszítették. Miután az udvarhelyi magyarörmény emlék-kacsarnál elhelyezték a kegyelet koszorúit, egy perc csenddel adóztak a genocídium áldozataiért és egyben a székelyudvarhelyi magyarörmény elhunytakért.

A lehetetlen emlékezés „Nézzünk szembe a múlttal! – hallottuk számos alkalommal. Szembenéztünk. És általában azzal is maradtunk. Ahogy távolodnak a múlt korszakok szörnyűségei, annál több a kitekart, szemérmesen elfedett kép, egyre több a 18 éves korhatáros beléptető. Ezek már nem az áldozatok túlélő utódainak érzékenységét védik, hanem a közömbös, agresszív, valóságot kendőző leszármazottak lelki világát óvják – emlékeztetett Szász Tibor András. – (...) De a rossz lelkiismeret vagy a lelketlenség fejangjaitól függetlenül, rettenetesebb az a némaság, mely a tudatlanság és a közömbösség öltözetét ölti magára.” Személyesen megélt példával szemléltette: nincs jóvátétel. „Áldozatként megbocsáthatasz, felelhetesz. Átrendezheted tudatodat. Átutalhatod a terhet a korszakok gonoszságára, ahol mindenki szenvedett. Ahonnan sokan nem jöttek ki élve, de sokan jöttek ki gazdagon, míg

Jobbról: *Minier Ottó* elnök

megint mások jóvátehetetlenül tönkretéve vánszorogtak tovább. Egy ember halála tragédia. Egy pár tucat ember megölése szörnyű bűntett. Százezrek módszeres legyilkolása értelmezhetetlen. Mondhatjuk azt, hogy nem lehet elfelejteni. Pedig dehogynem! Ahogy a felejtetetlen nagymama, a pótolhatatlan édesapa alakja két-három generáció alatt kikopik a világból – az elenyésző keretek, koordinátarendszerek tűntével –, így eltüntetett populációkról pár torz és csonka helyi emlék marad. Vagy annyi sem. Az ember elmúlik, és helye sem ismeri meg többé! – idézte a Bibliát az előadó. Vallja: Nincs a történelemnek „mi lett volna ha...” tere. (...) A történelem nem a hazug és mindig változtatható, cenzúrázható és újraértelmezhető könyvek lapjain él tovább. Még csak nem is a győztesek írják. A génekbe van beleéve, -növe. Minden sejt hordozza a transzgenerációs emlékeket. Áldozatét és bűnösét egyaránt. Ezért szenvedünk; nem tudjuk, miért depressziózunk, bizonytalankodunk. Majd a mai Örményországban szerzett tapasztalatait így foglalta össze: „Nem lobognak többé Áni zászlai a *Bagrasiunak* keresztördő oroszánjával.

(...) Nem ül a gyöngypapucsos pap nap-hosszat régi és szentségtől kormos temploma hűsén, imádkozva és lelkeket simogatva. Nem járnak békés karavánok a Selyemúton. A félelem, megkeseredés, a szegénység a bozótos romok töviseibe akadt – a hajdan vérrel öntözött keresztutakon. És nem érti senki az elfeledett tájon, hogy hova tűnt onnan az áldás és békesség – úgy látszik, mindörökre.” Tanúk, vallomások. A megemlékezés végén levetített, *Eltitkolt holokauszt* című dokumentumfilm archív felvételekkel, túlélők vallomásaival rendkívül érzéletesen és szívszorítón mutatja be a 20. század legelső, közel kétfélmillió áldozatot követelő népirtását, az örmény genocídiumot.

Zárásképpen *Minier Ottó* néhány fotót mutatott a tavalyi örményországi zarándoklatokról, és a genocídium jereváni emlékhelyén előző nap, a megemlékezésről készült felvételt.

Fotó: *Barabás Ákos*

(Ezt a cikket a Székelyhonról másolták: <https://szekelyhon.ro/aktualis/nincs-olyan-ormeny-aki-valaha-felejteni-tudna-a-genocidiumot>)

Tóth G.-Keller Linda és Koncz Eszter

Március 30-án a *Jelen/lét fesztivál* keretében az Artshat Örmény Nemzetiségi Színház előadásában láthattuk a *Genocídium* c. színművet a Nemzeti Színház *Kaszás Attila* termében. Szereplők: *Tóth G.-Keller Linda*, *Koncz Eszter*, *Pintér Gábor*.

Gratulálunk a nagy sikerhez. Szerkesztőség

Az Örmény Genocídium 104. évfordulóján

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A mai napon azért gyűltünk össze, hogy megemlékezzünk az örménység történetének legtragikusabb eseményéről, az Örmény Genocídiumról, amelyet az örmények így neveznek: Mec Jeghern, azaz Nagy Mészárlás. A Török Birodalom vezetése 1915-ben úgy döntött, hogy a területén élő örmény kisebbséget a legkegyetlenebb módon, az etnikum kiirtásával meg kell szüntetni.

Idézzük fel röviden, hogy mi is történt. Az örmények 3500 éve élnek a Kis-Kaukázustól Szíriáig terjedő hatalmas területen. 2500 éve annyira benépesítették ezt a területet, hogy örmény államok jöttek létre. Örményország a történelem során nem volt mindig önálló, a szomszédos nagy birodalmak – nyugatról Róma, Bizánc, keletről pedig Perzsia – vetelkedtek érte. A XI. századtól azonban Ázsiából érkező török törzsek vetettek véget létének. Ezután kisebb örmény államok még fennmaradtak ugyan, de a XVI. századtól a területen az Oszmán (Török) Birodalom és a Perzsa Birodalom osztozkodott. A XIX. században már szinte az egész területet a törökök birtokolták. Északon egy kis részt elfoglalt

a cári Oroszország, ez a rész felel meg a mai Örményország területének, amely a történelmi Örményországnak kevesebb, mint egy tized része.

Az örmények ügyes kereskedők, tehetséges értelmiségiek. Már a Bizánci Birodalom idején részt vettek az állam vezetésében, bizánci császári dinasztiát is alapítottak, a politikai elit tevékeny részét képezte a konstantinápolyi, a későbbi sztanbuli közéletnek. Vallásukat a mohamedán Oszmán Birodalomban is megtartották.

A XIX. század a nagy nemzeti öntudatra ébredések kora volt. Ekkor születtek a nemzeti himnuszok, valamint a nemzetállam gondolata. A törökök etnikailag és vallásilag egységes államot akartak, sőt az egész ázsiai törökséget egyesíteni akarták. Útjukban álltak a keresztény vallású örmények, görögök és szírek. E három nemzetiséget egyszerre, az I. világháború idején pusztították el.

Az örmény genocídiumnak három nagy fázisa volt. Az első korszakban, a XIX. század derekától szervezetlenül folyt az irtogatások. A létükben fenyegetett örmények ekkor költöztek tömegesen Grúziába. A második, jóval véresebb szakasz a XIX. század végén kezdődött, ekkor

voltak évek, amikor csaknem 100.000 örményt pusztítottak el, összesen pedig 1 milliót. Az ifjútörökök kormánya azonban a kedvező pillanatra, a világháború kitörésére várt, hogy feltűnés nélkül és gyorsan végezzenek a még ekkor is nagyszámú örménységgel.

1915 április 24-én elkezdődött a Nagy Mészárlás. Konstantinápolyban több száz vezető értelmiségit - orvosokat, ügyvé-

deket, politikusokat, művészeket, gazdasági szakembereket – fogtak el és végeztek ki, levágott fejüket közszemlére téve a város főtérén azzal, hogy így fog járni minden örmény. A mai napig ezen a napon emlékezünk meg az Örmény Genocídiumról. Ezen a napon ugyanis a török kormány tagjai, élükön a hadügyminiszterrel, *Enver* pasával, elrendelték az örmény nemzetiség teljes megsemmisítését. *A Talaat* és *Dzsemal*, valamint *Enver* pasa által kidolgozott módszerek között szerepeltek a helyszínen történő kínzások és kivégzések, a kiéheztetés, a nők megerőszakolása. Másokat gázkamrákba tereltek és ott végeztek velük. Voltak, akiket nagy bányagödörökbe tereltek és olajjal leöntve meggyújtották őket. A nagy részüknek azonban azt parancsolták, hogy két órán belül szedjék össze legfontosabb holmijukat, és ezután menetelésre kényszerítették őket az ekkor még Törökországhoz tartozó közel-keleti sivatagos részek felé. Sokan már útközben elpusztultak, másokkal a törökök végeztek.

Azok, akiknek sikerült élve megmenekülniük, Szíriába, Libanonba, onnan pedig Európába és Amerikába távoztak. A Nagy Mészárlás idején kiirtott örmények száma eléri a másfél milliót, ha a közvetlen előzményeket is hozzávesszük, mintegy 2,5 milliót. További milliókat tesznek ki a Közel-Keletre, Európába és Amerikába menekülők.

A törököknek azonban nem sikerült a tervet észrevétlenül végrehajtaniuk. Az eseményekről a jelenlevő angol, francia, német konzulok és más szemtanúk értesítették a nyugati országokat. A magyar parlament erdélyi örmény képviselői felszólaltak, és kezdeményezték, hogy hazánk tiltakozzék. Az Osztrák-Magyar Monarchia azonban a háborúban Törökország szövetségese volt, ezt nem tehetta meg. A neves osztrák

író, *Franz Werfel* lebilincselő regényt írt az ellenálló örmények egy csoportjának hősiességéről *A Musza Dag negyven napja* címmel. A genocídiumról tudósító dokumentumok nyilvánosságra kerültek, és mára már sok ország ismerte el hivatalosan az Örmény Genocídiumot. De Törökország még mindig tagadja.

Az Örmény Genocídium azonban ezzel még nem ért véget. A Szovjetunióban négy alkalommal történt szervezett népirtás az örmények ellen, legutóbb a karabahi háború idején. A legszomorúbb azonban, hogy az örménység eltűnése, beolvadása ma azokban az országokban a leggyorsabb,

Az Örmény Genocídium emlékmisét május 1-én Vartan atya celebrálta az Orlay utcai Örmény Katolikus Templomban

ahova az örmények menekültek. S talán ez a legkomolyabban fenyegető genocídium. Míg az erdélyi örménység a XVII. század elejétől a XX. század elejéig, három évszázadon keresztül őrizte az erdélyi

(Elhangzott 2019. április 24-én, 18 órakor az Örmény Genocídium 104. évfordulóján, az örmény katolikus templom Orlay u-i emléktáblánál dr. Issekutz Sarolta előadásában, majd közörszöveget a jelenlévők.)

örmény nyelvet, és még ma is vannak olyanok, akik ezen a nyelven énekelni tudnak, addig a nemrég hazánkba érkezett örmények gyermekei, szüleik minden erőfeszítése ellenére, jobban beszélnek magyarul, mint örményül. Ennek egyik oka csak az örmény iskola hiánya.

A legfontosabb feladatunk tehát, hogy a fiataloknak továbbadjuk az örmény identitást. Ennek eszköze az örmény iskola - főleg a nemrég hazánkban letelepedettek számára -, a kulturális identitás erősítését szolgáló tanfolyamok, kulturális rendezvények, valamint az örmény nyelvű liturgia. Az örmény közösség megerősítése.

Jerevánban, az Örmény Genocídium emlékműve mellett ott áll az újjászületést szimbolizáló oszlop. Tegyük meg mindent azért, hogy Magyarországon az örménység újjászülessék és virágozzék.

Örmények Gyergyóban

„Örmények Gyergyóban” c. fotókiállítás a XV. ker. Örmény Nemzetiségi Önkormányzat és a Tóth József Galéria rendezésében (Válogatás a Gyergyószentmiklósi

Tóth József Galériába, a Páskomliget u. 47-be.

A megjelenteket köszöntötte: *Tóth Csaba*, a Galéria vezetője és *Nuridsány Zoltánné* elnök.

Nuridsány Zoltánné és Kulcsár László

A kiállítást megnyitotta: *Kulcsár László* elnök. A könyveket bemutatta: *Puskás Attila* elnök.

Közreműködött: *Csibi Krisztina* ének, *Juhász Endre* dudukművész.

A szép kiállítás megnyitója egyben a Tóth József Galéria megnyitásának ünnepe volt. A kétszintes galéria és közösségi tér létrehozója *Tóth Csaba* erdélyi származású építőmérnök, (*Tóth K. József* édesapja).

Nyáron székely, csángó, magyar-örmény és magyar gyermekek vendéglátására és tartózkodására is alkalmas a terület. Múlt nyáron már szakaszosan 30 gyermeket láttott, hosszabb rövidebb ideig, vendégül Csaba, megtervezett programokkal és ellátással.

Megtelt mindkét helyiség, sőt az előtérbe is szorultak a késve érkezők. A művésztótok, a gyönyörű táj és az örmény templom, valamint az épületek elbűvölték az érdeklődőket. Kulcsár László rengeteg munkát fektet a gyergyói örmény közösség összetartására és a fiatal utánpótlás nevelésére. Nyári gyergyói táborain a kerületi fiatalok is részt vesznek

Juhász Endre dudukművész, jobbról: Tóth Csaba galériavezető

Fotó Klub és a Médiakaland Ifjúsági Csoport képeiből) és a Gyergyói-, a Szépvízi-, és a Marosvásárhelyi örmények c. könyvek bemutatására és ismertetésére invitált a meghívó, március 3-án a XV. kerületi

s szellemi, lelki és identitás őrző előadásain a hitélet szerepét is fontosnak tartja. Már két budapesti ifjú megkezdte a gyergyói Örmény Katolikus Templomban az évek folyamán!

Csibi Krisztina, acapella énekelt csodálatos örmény gregorián dalt. Igen tehetséges és fényes jövő vár rá, ha jó zeneiskolába kerül és szorgalmasan gyakorol. Juhász Endre, mindenki öröme bravúrral szólaltatta meg más-más hangolását dudukjait, örömteli örmény népzenevel. Puskás Attila bemutatta a három örmény településről szóló könyvet és ecsetelte létrejöttük nehéz körülményeit. Az ünnepséget jó hangulatú fogadás zárta finom falatokkal.

A XV. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat, további sikeres rendezvények létrehozását tervezi Tóth Csabával, közös rendezésben.

Dr. Cs. G.

Chirmiciu András

Régészeti „apróbazár” (részletek)

Déva és Szászváros azonban teljesen más eset. Évszázadok óta folyamatosan lakott területek lévén, a megyeszékhely és a német lakosságának köszönhetően jelentős polgári múlttal rendelkeznek, tele vannak régészeti leletekkel. Szászvárosban, az óvárosban szinte bárhol ásnak, biztosan valamilyen régészeti leletre bukkannak: többnyire lakóházakra, esetleg templommaradványokra. Kastélyokra, palotákra, váromokra, vagy hasonló történelmi jelentőségű régészeti

hagyatéokra azonban nem számíthatnak, ezek ugyanis megmaradtak.

Déva központjában, a városháza előtti téren, majdnem Traianus császár szobra alatt található a rövid életű örmény templom maradványai. A reformátusnál összehasonlíthatatlanul kisebb templom a tizenharmadik században épült, 1806-ban viszont már nem létezett: aligha állt többet fél évszázadnál.

Forrás: Nyugati Jelen, 2008. április 17.

Gyertyánffy Ágnes

Kicsi, furcsa életem – II. rész

Előszó

Én az életben szinte semmit sem csináltam, velem csak történtek a dolgok. Hogy ezek a történések rajtam kívül mennyire érdekelhetnek más, nagy kérdés. Talán csak annyiban, amennyiben általános történet, ami másokkal is megtörtént, s én egy vagyok a sok szemtanú közül. Kicsi, furcsa életem összefonódik kicsi, nekem végtelenül kedves hazám történetével, azzal, ami generációkkal előttem történt családom tagjaival is, és rajtuk keresztül velem is. A történelmi hűség kedvéért tehát megpróbálok igazat írni. Ebben Isten segítsen.

Azt szeretném érzékelteni, hogy a XX. sz. történelme hogyan és milyen mértékben szólt bele egy kisember életébe, hogy hogyan éltem meg – alulnézetből – a század turbulens történelmét.

Bajorországi évek

Azután innen tovább telepítettek minket a lovakkal együtt a bajorországi **Kaisheim** városka melletti **Neuhofba**, ahol már rendes házakban laktunk és ahol elkezdtem járni a kaisheimi iskola első osztályába. Németül nem tudtam, magyarul olvasni viszont igen. Mire iskolába keveredtem, késő tavasz volt. Eleinte nem mertem a gyerekekkel játszani, mindig az iskola-épület körül bujkáltam, hogy ne kelljen velük játszanom. Én voltam az egyedüli magyar gyerek, a magyar családok szétszpricceltek más bajor helységekre, a lovakat egyelőre bajor parasztokhoz adták ki, mert elfogyott a széna és az abrak. De apám számon tartotta a lovakat, s 1947 őszén így jöhettünk haza az utolsó magyar ló-szállítmánnyal, közben intézte a lovak hazaküldését. B. Gulu szerint, ha akkor apám nem szedi össze Bajorországban a magyar tenyésztőállatokat, ma Magyarországon nem lenne lótenyésztés. Ez persze túlzás. Más magyar katonatisztek is dolgoztak ezen.

Persze az amerikaiak sem voltak angyalok, ők is sok lovat elzabráltak. Például egy Owens nevű százados **Szandtner Tibor** bácsi saját lovát akarta kikötni az istállóból és hazaküldeni Amerikába. Tibor bácsi tiltakozott, mondta a tolmácsnak, hogy sem az állami lovakat, sem a sajátját nem adja oda az amerikaiaknak. Erre az belebocszolt Tibor bácsiba, aki erős, magas ember volt, de hátratántorodott és a díványra esett. Meghallotta ezt a szomszéd szobában a felesége, a kicsi, finom Gréti néni és tőle teljesen szokatlan módon ki-perdült az amerikai százados elé és egy nagy pofont kevert le neki. A százados felemelte lovaglópálcáját és végig akart verni a kis filigrán asszonyon, de a tolmács (egy lengyel katonatiszt), lefogta a kezét és azt mondta neki angolul: „Nálunk Európában ez nem szokás”. (T.i. asszonyt lovaglósttorral verni). Gréti néni és Tibor bácsi így megmenekültek, de azért a lovat az amcsi csak elvitte.

Még a következő iskolaévben is Neuhofban laktunk, ami egy dombon épült kis település volt, onnan gyalog jártam le a kaisheimi iskolába. Anyám szeptemberben újból az első elemibe akart beírni, hisz az előző tanévben csak 3 hónapot jártam iskolába és az elején még nem is tudtam németül, de a nagyon kedves tanító néni azt mondta, hogy ez a gyerek már tud németül és olvasni is jól tud, nyugodtan mehet a második osztályba. Persze azért még nem értettem mindent, de már együtt játszottam a német gyerekekkel. Azért voltak félreértések is. Egyszer azt kérdeztem anyámtól: „miért ül Szűz Mária hószentjának napján?” „Honnan veszed ezt?” Erre elkezdtem énekelni az előző nap tanult éneket: „Maria sitzt im Rosenhag und wiegt ihr Kindelein” (Mária a rózsalugasban ül és gyermekét ringatja). A „Rosenhag” szót „Hosentrage”-nak értetem és ezért tűnt a dolog olyan furcsának.

Aztán innen tovább kellett mennünk, ki merre látott, mert a lovakat elhelyezték bajor parasztoknál, az emberekre már nem volt szükség. Nagymama is hazament a fiához Székesfehérvárra (a nemzetibankos nagybátyámhoz). Itt tudtuk meg, hogy nagyapám, aki nem volt velünk, hanem Csabdin egy fiatal házaspárnál lakott, meghalt. Halála hősiesség volt, mert a beözönlő orosz katonák az ő házukba is bejöttek, a férfit málenkij robotra vitték, az egyik katona pedig a fiatalasszonyt akarta elkapni, de nagyapám, aki magas, erős ember volt, az asszony elé állt és meg akarta védeni. Az orosz puskatussal olyan erővel sújtotta fejbe 70 éves nagyapámat, hogy másnapra behalt sérülésébe. De a fiatalasszony egérutat nyert és elszaladt a házuk mögötti erdőbe. Később ez a házaspár Budapesten meglátogatott minket és elmondták, hogy hogyan történt

és hogy örökké hálásak nagyapámnak azért, amit tett. Ennek a fiatal házaspárnak az egyetlen 7 éves kisfiát néhány nap múlva egy orosz tank gázolta el, ő is meghalt.

Árpád, a legény is hazament a falujába, a tisztek közül sokan nagyobb német városokba igyekeztek vagy kivándoroltak Amerikába, féltek hazajönni, féltek az oroszoktól. Szomszédunk, az erdélyi földbirtokos *Korniss D.*, már nem emlékezett többé: „Venite adoremus, venite adoremus...” a szép latin adventi éneket, míg a disznóknak a krumplit törte (egy helybéli gazda alkalmazta a gazdaságában) – igaz, az advent is elmúlt már. Apámnak már addig is valami munka után kellett néznie, hogy legyen miből megéljünk. Kitalálta, hogy olyan fából készült cigaretta-dobozt készít, amit az amerikai katonák autóvezetés közben egy mozdulattal ki tudnak nyitni, és amibe éppen belefér az akkor divatos amerikai „Camel” cigarettacsomag. A doboz egyik oldalára pedig bajor nagyvárosok címerének matricáját ragasztotta. Érdekes, hogy ezeket még lehetett az agyonbombázott városokban kapni. Így München, Regensburg, Nördlingen, Nürnberg, sőt Stuttgart (ami már nem is Bajorország) címerével ellátott dobozokat gyártott, kézzel, otthon. Még én is segítettem a matricákat a dobozokra húzni. Aztán ha 100–200 db összegyűlt, elutazott az illető városba és az amerikai parancsnokságot felkeresve, eladta nekik. Úgy vették, mint a cukrot, néha természetben, néha márkában fizetve. Egy amerikai katonatiszt azt mondta apámnak, hogy „milliomost csinállok magából Amerikában, jöjjön ki velem, de csak egyedül, család nélkül.” Hát ezt apám nem akarta. A famunkák iránti vonzalma onnan ered, hogy amikor

18 évesen a pesti piaristáknál leérettségizett, az apja elé állt és azt mondta, hogy ő asztalos szeretne lenni, és a nyomaték kedvéért mondta, hogy hallotta, hogy a Sárváron nyaraló bajor királyi herceg fiai is mind tanulnak valami szakmát, ki asztalos-, ki kovácmesterséget. Nagyapám állítólag egy pillanatig gondolkodott és azt mondta, hogy „ha majd te is a bajor királyi herceg fia leszel, nem bánom, tőlem lehetsz asztalos, de te csak egy szegény magyar katonatiszt fia vagy, katona leszel és punktum!” Nagyapám ezredes volt és akkor még nem tudta elképzelni, hogy a fia iparos legyen. Milyen kár. Apám így lett katona, nem nagy jókedvéből, de akkor még a fiúk azt csinálták, amit az apjuk mondott. Tüzér volt, és amikor Trianon után az állami lövésztés a katonasághoz került, mint jó lovas, boldogan jelentkezett a méneskarba. Mindig nagyon szerette az állatokat.

Wemding

Közben Neudorfból **Wemdingbe**, egy szép kis bajor középkori, fallal kerített városba költöztünk. Amikor megszüntették a neudorfi telepet, és mindenki arra ment, amerre látott, szüleim nagy gondban voltak, hogy most hová menjenek. Szerencsére anyámnak eszébe jutott, hogy amikor egyszer a kaisheimi dombon apám orgonakíséretével *Schubert Ave* Mariaját énekelte, mise után odajött hozzá a wemdingi polgármester és kérte, hogy menjen el hozzájuk is egy Wallfahrtskirchebe énekelni. Ezt anyám meg is tette, és akkor a polgármester felajánlotta, hogy ha valamire szükségük lenne, ő szívesen áll rendelkezésre. Anyám írt neki, hogy most nincs hová mennünk, nem mehetnénk-e Wemdingbe. A polgármester azonnal válaszolt, hogy jöjjünk,

egy szobát a rendelkezésünkre bocsát. Ezt meg is tette. Az állomással szemben volt egy régi nagy emeletes épület, annak a második emeletén kaptunk egy szobát, mellettünk a másik szobában szudéta német menekült család lakott. Wemdingben nagyon szerettünk lakni, boldogan jártam a város központjában lévő iskolába az apácákhoz. Nagyon szigorú katolikus nevelést kaptam. Minden nap kellett misére menni. Ott voltam első áldozó is. Bajorországban az nagy ünnep volt, az elsőáldozó kislány egy hétig járhatott fehér elsőáldozói ruhájában és a szüleinek gratuláltak az utcán. Nem hogy fehér ruhám nem volt, hanem alig volt ruhám. Anyám valami talált rongyokból, anyagokból varrt nekem nyárra egy ujjatlan ruhát. 8 éves voltam, sovány is, mégis az apácáfőnök asszony hazaküldött az ujjatlan ruhámban azzal, hogy „du bist unkeusch” („szemérmetlen vagy”). Bőgve mentem haza: „Ich bin unkeusch” – mondtam. Anyám nehezen tudta elnyomni a mosolyát és azt kérdezte: „Fogalmam sincs, de valami borzasztó lehet” – mondtam. Mikor anyám megtudta, hogy az a baj, hogy a ruhám ujjatlan, bement az apáca főnökasszonyhoz és elmondta, hogy menekültek vagyunk, s nemigen van ruhánk. De aztán mégis összeeszkábált nekem valami blúzfélet, amit az ujjatlan, „szemérmetlen” ruha alá felvehettem. Első áldozásra persze csak fehér ruhában, fehér harisnyában és cipőben lehetett menni. A házunkkal szemben lakott egy nagyobb lány, aki egy hétre kölcsönadta az első-áldozói ruháját, cipőjét. (Még a nevét is megjegyeztem: *Marianne Fischer*-nek hívták. Vele 40 évvel később egy németországi út alkalmával találkoztam). A cipő nagyon nagy volt, papírral kellett kitömni az orrát, de én nagyon boldog

voltam és egy hétig úgy mászkáltam a városban, mint egy kis menyasszony. Ha a szüleimmel mentem az utcán, idegenek odajöttek gratulálni. Ez volt a szokás. Kaptam egy nénitől egy szentképet, amin Jézus ül mint pásztor a báránykái között. A néni azt mondta, hogy azt kívánja, hogy én olyan báránka legyek, aki egész közel áll Jézushoz. Ez a képecske később még szerepet játszott az életemben.

Szüleim kissé bohém emberek voltak, mert ugyan semmijük sem volt, de ahol csak megfordultak, mindjárt körülnéztek, hogy hol lehetne egy kis muzsikát csinálni. Azt hiszem, hogy nem szereplési vágyból tették ezt, hanem a zene iránti szeretetből. Látták, hogy a városka központjában lévő Gasthausban (vendéglőben) van egy zongora. Apám megkérdezte a tulajdonostól, hogy szabad-e azon játszani. „Hogyne, ha tud rajta” – mondta a vendéglős. Már nem tudom, mit játszott, *Lisztet*, *Chopint* vagy *Beethoven*, de tetszett a tulajdonosnak és kérte, hogy máskor is jöjjön és játsszon. Apám kérdezte, hogy elhozhatja-e a feleségét is, aki énekel. „Persze, csak szép legyen” – mondta a Herr Wirt. Valahonnan kottákat szereztek és egy-egy délután *Schubert* és *Schumann* dalokat énekelt anyám a söröző kocsisoknak, munkásoknak, jegyzőnek, néha még a polgármester is eljött. Érdekes, hogy szüleim csak a komolyzenéhez értettek, de ez egyáltalán nem zavarta a publikumot, sőt nagy lelkesedéssel vették. Egyszer egy fuvaros azt kérdezte anyámtól „Kennen Sie Schumanns Mondnacht?” („Ismeri Schumann Holdas éj dalát?”) Persze hogy ismerte, kotta is volt és az egyszerű hallgatóság nagy öröme többször is el kellett énekelnie. Érdekes, hogy ezek az egyszerű német emberek mennyire ismerték a saját

kultúrájukat. Én meg ültem a sűrűlt sörszettel mellett és élveztem a zenét, meg szüleim sikerét. Az iskola jól ment, a jótanulók közé tartoztam. A házuk előtt összegyülekezett egy kis gyerekbanda, a szemben lévő állomás épületében laktak, vasutas gyerekek voltak, az állomásfőnök, Herr Kain (!) fia, egy olyan 12–13 éves forma fiú volt a vezetőjük. Én is odamerészkedtem közéjük, bár lenéztek, mert még csak 8 éves voltam, tetejébe lány és menekült is. (Flüchtlingskindnek nevezték a menekült gyerekeket). Egyszer ez a vezető nagyfiú nagyhangon el kezdi mesélni, hogy hallotta az apjától, hogy Magyarországon nincsenek is házak, sátrakban laknak az emberek, meg hogy a húst nem is főzik vagy sütik, hanem a ló nyerge alatt puhítják. Én ellentmondtam nekik, mondván hogy mi is házban laktunk és soha életemben nem laktam sátorban. Szó szó követt, a végén nem lévén több érvem azt mondtam, hogy nálunk még a kilincsek is aranyból voltak. (A *Kálnoky*-kastély rézkilincseit gondoltam aranyak). Na ezt már nagy nevetés fogadta. Erre én, kifogyva minden érvemből, fejfelé kimentem a fővezér hasának. Ez nagyon fájhatott neki, mert üvöltve elszaladt és attól kezdve „die wilde Ungarin” (a vad magyar lány)-nak neveztek. Ettől a naptól számítom nacionalizmusomat, bár inkább hazaszeretnek gondolnám, nacionalizmusomat igyekszem mederben tartani. Wendingben történt még az, hogy kanyarójárvány tört ki. Nagyon sokan megbetegedtek az iskolában, néhány gyerek bele is halt. Én is megkaptam, nagyon beteg voltam, nekem a betegség nem a szívemre ment, mint sok gyereknek, hanem a szememre. Amikor meggyógyultam és újra iskolába mentem, már nem láttam a hátsó padból, legelőre ültettek és még onnan is

nehezen láttam a táblát. Szemüveget azonban már csak Magyarországon kaptam, de akkor rögtön igen magas dioptriaszámmal. Egyszer hazafelé menve a középkori városkát körülvevő fal tetején, ahol a város körül egy sétaút vezetett, a lemenő nap valami gyönyörűvé festett egy a fakorlátan lepergő vízcseppet. Akkor annyira megragadt ez a látvány, olyan boldogsággal töltött el, hogy elhatároztam, hogy ezt egész életemre megjegyzem magamnak. Ez meg is történt és még ma is, ha azt a szót hallom „boldogság” eszembe jut ez az ezer színben csillogó, legördülő vízcsepp.

Szüleim néha elvittek a közeli Nördlingenbe, ami egy igazi középkori városka volt és ahol nagyobb ünnepeken Kasperltheater (bohócszínház) játszott az utcán a gyerekeknek. Emlékszem, hogy a bohóc azzal kezdte, hogy hangosan kiáltotta: „Seid ihr alle dooo?” (mindnyájan itt vagytok? – bajor akcentussal) s mi nagy lelkesedéssel kiáltottuk „Joooo” (Ja – igen). A gyerekektől megtanultam a bajor akcentust, ha osztálytársammal vagy barátómmal beszéltem, szüleim egy kukkot sem értettek belőle, pedig mindketten nagyon jól tudtak németül. Ezt azóta teljesen elfelejtettem. Otthon, Wendingben, szüleim néha elvittek a városka központjában lévő egyetlen cukrászdába, ahol kenyérjegy ellenében „sütemény” lehetett kapni. A tésztaja sötétbarna volt és rózsaszínű krém volt a tetején. Nekem nagyon ízlett, apám viszont azt mondta, hogy otthon, Erdélyben, a borotvakrémjé is jobb ízű volt.

Egyszer apámnak beütött egy jó üzlet a cigarettadobozokkal. Éjjel-nappal dolgoztak rajta, még én is matricáztam, amikor megjöttem az iskolából. Egy egész nagy aktatáskára valót csináltunk és elutaztunk

a Bajor Alpokba, hogy megnézzük a **Zugspitzét**. A túlsúfolt vonaton alig volt helyünk, de valahogy mégis sikerült helyet kapnunk. Velünk szemben egy fiatal pár beszélgetett, teljesen úgy hangzott, mintha magyarul beszéltek volna, csak éppen egy szót sem értettünk belőle. A kíváncsiság nem fért belénk s végül anyám megkérdezte őket németül, hogy milyen nyelven beszélnek. Észtek voltak. Nagyon megörültünk egymásnak, mert úgy gondoltuk, hogy az észtek-finnek-magyarok rokonok. Talán azok, talán nem, mindenestre a nyelvük zenéje teljesen egyezik a miénkkel. A Zugspitze teljes ködben volt, kimentünk a kilátóhelyre, de csak gomolygó ködöt láttunk, egyetlen egy csúcsot sem. Ráadásul még éjjel a szörnyű tömegszálláson, ahol mint egy lágerban egymás hegyén-hátán feküdtünk, ellopták apám táskáját a cigarettadobozokkal és így kénytelenek voltunk lógó orral hazautazni Wendingbe. Szüleim többször is veszekedtek egymással, de ez volt az első eset, hogy magamban teljesen apámnak adtam igazat. Nem tehetett róla, hogy éjjel kilopták a feje alól azt a táskát. Nagyon sajnáltam apámat a rá záporozó szemrehányások miatt, de nem mertem beleszólni a veszekedésükbe. Így nagy búsan hazamentünk. Azóta sem láttam a Zugspitzét. Még egy emlékezetes közös utunk volt Németországban, mégpedig **Stuttgartba**. Akkor már jobban vigyáztak a dobozokra a szüleim. Wendingben ismerkedtek meg a Braun házaspárral, akik nyaralni jöttek oda és hallották anyámat énekelni és mondták, hogy ők is nagy zene-rajongók. A férfi remekül zongorázott, kísértcé anyámat is és a két házaspár jól összebarátkozott. Az asszony 20 évvel volt idősebb, mint a férje, de nagyon jól éltek és kedvesen meghívtak minket Stuttgartba.

Valahogy vonaton elvergődünk oda, örült zsúfolt vonatokon, átszállásokkal, porig rombolt városok mellett. Stuttgart is szörnyen nézett ki, de az a negyed, ahol ők laktak, eléggé megkímélődött a háború alatt. Emlékszem, hogy egyedül hagytak a lakásban, lelkemre kötötték, hogy ne nyúljak a gázhoz, mert az nagyon veszélyes és kezembe nyomtak egy „Struwel Peter”-könyvet, amit én egész este nagy élvezettel olvastam, amíg a felnőttek a városban Verdi Requiemjét hallgatták. Miután a zeneakadémia le volt bombázva, a hangversenyt egy nagy teremben rendezték meg, amely mellett egy amerikai katonai klub (hangos dzsessz-zenével) működött. Megkezdődött a hangverseny, a terem zsúfolásig megtelt, mert mindenki vágyott a szörnyű háború után valami szépre. De a szomszéd klubban nagyon hangosan szólt a jazz, annyira, hogy elnyomta a Requiemet. A németek behúzták fülüket-farkukat, nem mertek rászólni az amerikaiakra, mert hisz azok megszálló csapatok voltak. Erre apám, aki magyar uniformisban volt (nem lévén civil ruhája), felállt, benyitott az amerikai klubba és a szájára tette az ujját. Ezek a katonák nem ismerték ezt az uniformist, azt gondolhatták, hogy orosz, és azonnal teljesen elhallgattak, leállították a zenéjüket. Apám visszaült a helyére és újra kezdődhetett Verdi Requiemje. Előlről kezdték és végigjászhatták. Nagy siker volt, és a papám körül ülők mind gratuláltak neki. A Braun házaspár fogadta a gratulációkat. Ha tudták volna ezek a szegény naiv amcsik, hogy ez egy ellenséges egyenruha, nem tudom, mit tettek volna. Stuttgartból hazatérve szüleim elhatározták, hogy hazamegyünk Magyarországra. Úgyis mindig honvágyuk volt, különösen, amikor kimentünk a wemdingi strandra, ami egy

erdőövezte tó volt, és ami nagyon hasonlított valamelyik erdélyi strandra. Ott tanultam meg úszni, anyám nem túl szerencsés módszerével, hogy t.i. egyszer megmutatta, hogy mit kell csinálni, azután a tó körül sétálva belökött egyenesen a mély vízbe. Majdnem megfulladtam, szerencsére utánam ugrott és kihúzott. De aztán mégis elég hamar megtanultam úszni. Wemdingi életünk során anyámmal nagyon közeli barátságba kerülünk, szinte barátnőjének tekintett, pedig mikor eljöttünk onnan, még csak 9 éves voltam. Emlékszem, hogy egyszer, mikor bementünk a városba – (mi a falon kívül laktunk, este mindig becsukták a kapukat, úgyhogy igyekezni kellett, nehogy bennrekdjünk) – tehát amikor egyszer egy nyári reggelen bementünk a városba, a főtéren az egyik szép „Giebelhaus” (barokkos homlokzatú ház) előtti kiskertben a Frau Raetin (tanácsosné) éppen kapálgatott. Anyám azt mondta, hogy most odamegyünk köszönni és figyelj meg, hogy azt fogja mondani, hogy „man muss immer schaffen, schaffen” (mindig dolgozni, dolgozni kell). Odamentünk, szépen köszöntünk és tényleg ezt mondta. Alig tudtam visszatartani a nevetést, de tudtam, hogy udvariasság lenne, ha elnevetném magam.

Hazajövünk

Közben már egy ideje hír jött a bátyámról, hogy szerencsésen megérkezett **Székesfehérvárra**, a ciszterekhez jár gimnáziumba. Bennlakó és ő maga megkeresi a bentlakás díját nyári munkával, meg gyerekek tanításával. 17 éves volt már. Nagybátyám azt írta, hogy itthon rendeződik a politikai helyzet, választások voltak, hazajöhetünk. Így 1947 őszén az utolsó szállítmánnyal mi is hazajöttünk. A vonat a lovakkal Komáromba érkezett, ahol

apám utóda, Anker Sándi bácsi vette át a lovakat és hozzájuk mentünk be ebédre (a szülőházamba, hisz abban a házban laktak a szüleim 1932-től 1940-ig). Egyszer csak nyílik a kertkapu és egy fiatalember jön be, végig a kerti úton. Anyám látja az ablakból és kérdi Mimi nénit, hogy ki ez a csinos fiatalember? „Hát nem ismered meg?” – kérdi az megdöbbenve. A bátyám volt. De hát utoljára 14 és fél évesen látta a fiát, ekkor meg már 17 éves volt. Nagy sírás-rívás, öröm. Én is alig ismertem meg, de ő is másképp emlékezett rám. Nagyon büszke voltam a nagy bátyámra.

Székesfehérvár. Nagybátyámék nagy szeretettel fogadtak, az unokatestvéreim is, akik közben szintén már nem 6, hanem 9 és 10 évesek voltak. Én náluk maradtam, befogadtak harmadikként a gyerekszobába. Persze nagy játékosokat csaptunk. Emlékezetes játékunk volt a tengeralattjáró játék, ami abból állt, hogy mindhárman bebujtunk János paplana alá és ott vártuk a háború végét. Egyszer, mikor már nagyon elfogyott a levegő és bűdös volt, fellebbenttem a paplant, mire János rámkiáltott: „Hülye, bejön a víz és elsüllyedünk!”

Szüleim Pestre mentek. Mesélik, hogy leszálltak a villamosról a *Móricz Zsigmond* körtéren, egy-egy hátizsák volt rajtuk, egymásra néztek és azt kérdezték egymástól „és most mi lesz?” Hát az lett, hogy apám az öccsék cselédszobájába ment lakni a Gellérthegyen, és kapott egy csaposi állást Csepelen egy kocsmában. Soha életében nem szerette az italt és most ott csaposkodott Csepelen. Saját bevallása szerint csapnivaló csapos volt. Anyám a Naphegyen kapott egy idős zsidó házaspárnál állást. Cselédnek állt, de szerették őt és ő is szerette a házaspárt, így

megvoltak. Az öregúr jól zongorázott, nem sok idő telt el addig, amíg rájöttek, hogy kitűnően tudnak együttmuzsikálni. Megint Schubert, Schumann dalok... Anyám egész nap takarított, főzött, mosott és csinált mindent, amit egy cselédnek kell, este lezuhanyozott, átöltözött és liedereket énekelt. Azt hiszem, élvezte. Én közben Székesfehérváron jártam az apácákhoz iskolába. Miután otthon mindig magyarul beszélünk, gond nélkül tudtam követni a tanítást a negyedik osztályban. Csak amikor először gyóntam, akadtam meg, mert nem ismertem a bűnök magyar nevét. Mondtam a gyóntatószékben a papnak, hogy csak németül tudom elmondani a bűneimet, azt mondta, hogy mondjam csak nyugodtan, Isten úgyis megérti. Elérkezett a karácsony, nagyon készültünk rá, szüleim is lejöttek Fehérvárra és emlékszem, hogy nagyon szép, meghitt családi karácsonyunk volt. Nagymama is velünk volt, neki külön örültem, amikor Fehérvárra érkezünk. Aztán sarlachot kaptam és felvittek a budapesti *Szent László* kórházba, ahol hamar megszerettem a helyzetet, vagy 6 hétig voltam benn egy csomó gyerekkel, szüleim és nagyanyám ugyan meglátogattak, de csak ablakon keresztül szabadott beszélgetnünk.

Amikor meggyógyultam, már nem mentem vissza Székesfehérvárra, hanem nagyanyámmal együtt a Bercsényi utcában laktunk nagyanyám egyik öreg barátnőjénél, *Sztankovits Anna* néninél. Tőle tanultam meg osztani, mert itt a *Bartók Béla* úti iskolában a negyedikben már tudtak osztani, mi meg Németországban és Fehérváron még nem tanultuk ezt a nehéz számtani műveletet. Elég nehezen ment. Már csak azért is, mert mindenütt új lány voltam. A 4. osztályt négy helyen végeztem: Bajorországban kezdtem, Fehérváron

folytattam, a budapesti Bartók Béla úti iskolába néhány hétig jártam, míg végül a Pilisben, **Csobánkán** egy katolikus gyermekotthonban fejeztem be. Ez nagyon szép hely volt és úgy kerültem oda, hogy olyan gyerekek, akiknek a szülei néhez helyzetben voltak, külföldi, belgiumi, dániai, svédországi egyéves tartózkodásra jelentkeztek. A szüleim engem is bejelentettek, de szerencsére egy fél kilóval nehezebb voltam, mint az előírt soványság, így lemaradtam. Helyette kihelyeztek katolikus szociális nővérekhez Csobánkára. Itt nagyon szerettem lenni, bár eleinte honvágyam volt. Hová is? Hisz nem volt otthonunk. Biztos a szüleim után. Itt fejeztem be a negyedik osztályt és itt béráltak. Eszembe jutott az első áldozásra kapott szentkép és erős vágy élt bennem, hogy olyan bárány legyek, amelyik nagyon közel van Jézushoz. Eljött a bérálás napja. A tiszti (katolikus tisztelendő bácsi) azt mondta, hogy szombaton mindenki győnjön meg és igyekezzen vasárnap délelőttig, a bérálásig, semmiféle

bűnt sem elkövetni, mert addig már nem lesz lehetőség a gyónásra, aki pedig bűnösen megy bérálkozni, halálos bűnt követ el, amit Isten soha többé meg nem bocsát, hiába gyónjuk meg. Ha mégis bűnözünk, inkább álljunk ki a sorból és ne bérálkozzunk meg. És itt jön a bökkenő – én inkább kegyelemnek nevezném. Mert bizony szombat este elkövettem egy bűnt, amiről tudtam, hogy az, és bizony nem volt már mód a gyónásra. Viszont ahhoz gyáva voltam, hogy vasárnap a bérálásakor kiálljak a sorból akkor, amikor ott voltak a szüleim, a nagyanyám, a bátyám, a bérmaanyám. Rémes érzés volt. Tudtam, hogy emiatt a pokolba jutok. Azt egy felnőtt ember, egy pap mondta, tehát biztos igaz. Nagyon nyomott hangulatban voltam, még meg is kérdezték, hogy mi a baj, de senkinek sem mertem elmondani. Még egy ideig nagyon letört a dolog, de amikor az ember 10 éves és általában életvidám gyerek, nem sokáig törődik vele. Különben is még olyan messze van az a halál...

Folytatjuk

A Magyarörmény Tudástár 2019-évi bővítése – V. rész

Könyvek

Szongott Kristóf: A Magyarok eredete és őslaka

II. Örmény Kultúra Hete 2008. 04. 17–25., szerkesztette: *dr. Issekutz Sarolta*

Délvidéki örmény nemesek szerkesztette: *dr. Issekutz Sarolta*

A romániai katolikus örmények ordinátusa Szamosújvár

Gazdovits Miklós: Az erdélyi örmények története

Kedves Gyula: Czetz János, a szabadságharc legifjabb tábormoka

Bona Gábor: Az 1848/49-es szabadságharc örmény hősei

Bodurian János: Vörös Hold – Elbeszélések

Bernád Rita – Kovács Bálint: A Szamosújvári Örmény Katolikus Gyűjtőlevéltár

Balázs Bécsi Attila: Szamosújvári örökség

Kiállítások

Vákár Tibor: Ararát szimfónia

Híres emberek

Boldog Bogdánffy Szilárd

www.magyarormenytudastar.hu

Kovács Hont Imre

Fókuszban az emlékközpont (részletek)

Csíkszépvíz: idei prioritás, ami tavaly elmaradt

Két fontos projekt megvalósítása nem úgy haladt tavaly, ahogyan elvárták volna, ennek ellenére – több „apró” mellett – két másik kiemelt beruházás viszont megvalósult Szépvíz községben: a kosteleki út aszfaltozását befejezték a megyehatárig, és elkészült a Székely határőr emlékközpont is.

Ferencz Tibor polgármester 2018 végén még elégedetlen volt az elmúlt esztendővel – mondta el –, az idei évertékkelő lakossági fórumra készülve azonban arra jutott, hogy mégiscsak sikeres év volt a tavalyi.

Ennek egyik fő oka, hogy megvalósult a Bákó megyéhez csatolt Kostekek felé vezető út szépvízi szakaszának évek óta tartó korszerűsítése. A helyiek által Szénás útnak nevezett 7,8 km-es szakaszt aszfaltpal borították a Motorsirőlőig, azaz a megyehatárig. Ez a munkálat mintegy 12 millió lejt emésztett fel az évek során, és akkor válik teljes értékűvé, ha a Bákó megyei szakasz 5,5 km-ét is sikerül felújítani.

Befejezték ugyanakkor a Dajbukát-ház átalakítását, amelyben helyet kap a Székely határőr emlékközpont.

– Idén energiánk nagy részét az emlékközpontra fordítjuk. A programmal való feltöltésnek már elkészült a forgatókönyve,

ennek ismeretében pedig kijelenthetem, hogy a székely hadtörténet számára is sokat jelent a jövőben ez az intézmény, községünk számára pedig gazdasági potenciállal bír. Jövő év első felében szeretnénk megnyitni a nagyközönség előtt – közölte a polgármester, kifejtve, hogy mintegy húszfős szakmai csapat (hadtörténészek, muzeológusok, turisztikai szakértők stb.) dolgozik azon, hogy minél átfogóbb szolgáltatást nyújtson az emlékközpont.

Nem haladtak viszont kellőképpen a szépvízi kultúrközpont felújításával és az uniós aszfaltozási projektjükkel.

Előbbi a kultúrotthonként szolgáló valamikori örmény kaszinó, illetve a szomszédos könyvtárárpület felújítását foglalja magában, de a buzáui kivitelező nem teszi tönkre magát a gyors befejezésért.

Forrás: Hargita népe, 2019. február 20.

Vidám percek

Két székely vágja a fát télen a nagy hidegben, majd kérdi az egyik:

- Te koma, hol van a füles sapkád?
- Amióta balesetem volt nem hordom.
- Milyen baleseted volt?
- Megkínáltak pálinkával és nem hallottam.

- Szia anyu. Megyek diszkóba!!
- Diszkóba?! 13 évesen a diszkózason jár az eszed és megfeledekezel anyád 26. születésnapjáról!

Két vadász beszélget az anyósokról:

- Tudod mikor kacsintottam utoljára az anyósomra?
- Nem, mikor?
- Hát, amikor célba vettem.

Mit szolt az anyósod, amikor közölted vele, hogy most már haza kéne költöznie?

- Kihagyjam belőle a trágár szavakat?
- Igen.
- Akkor semmit.

1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1%

Közeledik az adóbevallás ideje. A törvény szerint személyi jövedelemadónk (kétszer) 1%-át erre jogosult, bejegyzett egyházaknak, közintézményeknek, civil szervezeteknek, egyesületeknek ajánlhatjuk.

A Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület jogosult arra, hogy személyi jövedelemadónk 1%-át az EÖGYKE-nek ajánlhassuk.

23 éve működő egyesületünknek így lehetősége nyílik arra, hogy működése anyagi nehézségeit részben megoldja. Meggyőződésünk, hogy az EÖGYKE kezdettől fogva nyitott könyvként működik, hiszen minden lépésünkről rendszeresen beszámolunk az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek hasábjain.

Akik részt vesznek programjainkon, meggyőződhetek arról, hogy a tagdíjat, adományokat, a pályázatok során elért támogatásokat kizárólag kulturális és hitéleti identitás örzésünkre, hagyományaink ápolására, a magyarörmény társasági élet, a közösség megteremtésére, jobbítására fordítjuk. Kérjük, hogy jövedelemadója bevallásakor gondoljon kulturális egyesületünkre, ezáltal önmagára is! Hiszen azért dolgozunk, hogy magyarörmény közösségünk céljait megvalósítsuk, örmény gyökereink tárgyi és szellemi kulturáját, örmény katolikus hitéletét megőrizzük, átadjuk gyermekeinknek és unokáinknak, az utókorunk. Tartozunk ezzel tehetséges, tisztességes és jó magyarrá vált őseinknek, tehát önmagunknak is.

Nem kell mást tennie, mint a jövedelemadó bevallásakor a NAV által rendszeresített bevallási nyomtatványon nyilatkozatot tenni szervezetünkre.

A kedvezményezett adószáma: 18085590-1-41

A kedvezményezett neve: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Egyúttal kérjük és javasoljuk, hogy a másik 1%-kal támogassa a Magyar Katolikus Egyházat, amelynek technikai száma: 0011, és részegyháza a történelmi örménység örmény szertartású Római Katolikus Egyháza.

Templomunknak, amelyet évtizedeken át Kádár Dániel apátplébános vezetett, nincs önálló technikai száma!

Köszönjük, hogy gondol ránk!

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Vidám percek

Férj és feleség ülnek a verandán, a férj bort kortyolgat.

– Annyira szeretlek - mondja a férj.

– Ezt most Te mondd vagy a bor? - kérdezi a feleség.

– Ezt én mondom a bornak...

Két nő beszélget:

– Képzeld kihíztam a férjemet.

– Hogy-hogy???

– Nem jön rám.

– Örömmel utazol el?

– Neem, az asszonnal...

Milyen az ideális nő?

A szex után átváltozik egy láda sörré és két haverrá.

– Képzeld, három év együtt járás után Béla végre beszélt a házasságról.

– Tényleg, és mit mondott?

– Hogy a feleségét Beának hívják és van három gyerekük.

TARTALOM

Kerubénekek – <i>dr. Sasvári László</i>	1
Tisztelt örmény nemzetiségi választópolgárok... – <i>dr. Issekutz Sarolta</i>	2
Közös örmény célok nyilatkozata – <i>M</i>	4
„Az életet átjáró biblikusság” – Az örmény vallásosság kincsei a Széchényi Könyvtárban – <i>Verestói Nárcisz (Magyar Kurír)</i>	6
Ani felől, Szépvíz felé ... A költő élete (Lászlóffy Aladár) – <i>Várady Mária</i>	11
Gorove család – II. rész – <i>Szongott Kristóf</i>	14
A Kárpát-medencében élő örmények hagyományairól – I. rész – <i>Fancsali János</i>	17
Apafi Mihály az ebesfalvi örmények részére szabadságlevelet ad	21
Az Azbé, Ázbé Azbej, Ázbej családnevű örményekről – II. rész – <i>Bálintné Kovács Júlia</i>	24
Tiszta Szívvel 1956-ban – Egy hiánypótló kötet bemutatója... – <i>Pagonyi Judit</i>	26
Március 14-én ünnepség Kiss Ernő emléktáblájánál (XV. ker.) – <i>Dr. Cs. G.</i>	27
Tájak, városok, emberek – <i>Gopcsa Paula</i>	29
Programajánló – Meghívók	31
Szent László és az Örmény Biblia – <i>Dr. Benedek Katalin</i>	32
Elismerések nemzeti ünnepünkön (Jankovics Marcell) – <i>Szerkesztőség</i>	34
Megemlékezés családjunk beköltözésének 350. évfordulójáról – <i>Kövért István</i>	35
Nemzeti Táncszínház – <i>Lászlóffy Emőke</i>	37
Nincs olyan örmény, aki valaha felejteni tudná a genocídiumot – <i>Molnár Melinda</i>	38
Az Örmény Genocídium 104. évfordulóján – <i>dr. Issekutz Sarolta</i>	40
Örmények Gyergyóban – <i>Dr. Cs. G.</i>	43
Régészeti „apróbazár” (részletek) – <i>Chirmiciu András</i>	44
Kicsi, furcsa életem – II. rész – <i>Gyertyánffy Ágnes</i>	45
A Magyarörmény Tudástár 2019-évi bővítései – V. rész	52
Fókuszban az emlékközpont (részletek) – <i>Kovács Hont Imre</i>	53
Vidám percek	53
1%	54
Vidám percek	54

„Az életet átjáró biblikusság” – Az örmény vallásosság kincsei a Széchényi Könyvtárban kiállítás megnyitó ünnepsége március 25-én

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye: 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacím: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel./Fax: 06(1) 201-1011

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Elnök: **dr. Issekutz Sarolta**

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület kéthavonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

Fővárosi Örmény Önkormányzat,
II. ker. Örmény Önkormányzat

Nyilvántartási szám: CE/13136-3/2017

Felős főszerkesztő és kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel./Fax: (1) 201-1011

Lapzárta: június 23.

Tördelés: Bauer Csilla

Nyomdai munkák: Pannónia Nyomda Kft.